

PUOTILAN KARTANO

HISTORIALLINEN SELVITYS JA PUISTON KEHITTÄMISTAVOITTEET

Julkaisija: Helsingin kaupungin rakennusvirasto/ Katu- ja puisto-osasto
Tekstit: Julia Donner (historia selvitys 1998), MA-arkkitehdit (koonti ja kehittämistavoitteet 2007)
Kartat ja kuvat: Marja Mikkola (MM) ja Riikka Nousiainen (RN)/ MA-arkkitehdit
Taitto: Riikka Nousiainen/ MA-arkkitehdit
ISSN: 1238-9579
ISBN: 978-952-223-009-6
Paino: Kopio Niini Oy
Painosmäärä: 50 kpl
Helsinki 2007

PUOTILAN KARTANO

HISTORIAALLINEN SELVITYS JA PUISTON KEHITTÄMISTAVOITTEET

Puotilan kartano Vartiokylänlahdelta päin syksyksyllä 2005. MM.

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	7
JOHDANTO	8
HISTORIALLINEN SELVITYS	10
Puotilan tila ja Helsingin pitäjä 1500- ja 1600-luvuilla	10
Talonpoikaistilasta kartano- Puotila 1700- ja 1800-luvuilla	12
Puotilan kartano Helsingin kaupungin omistuksessa	17
Puotilan kartanon puisto ja puutarha	21
“Synkkänä hän vaeltaa...”- Tarua ja totta	26
 PUOTILAN KARTANOPUISTON KEHITTÄMISTAVOITTEET	 28
Sijoittuminen maisemassa	28
Toiminnot	28
Kartanoalueen mahdollisuudet ja haasteet	30
Osa-alueet	31
Etupiha	33
Pohjoisosa	34
Puotilantien varsi	34
Takapiha	35
Lounaisrinne	37
Entinen keittiöpuutarhan alue	37
Kappelin ympäristö	38
Viereinen viljelypalsta-alue	39
Juorumäen puistometsä	40
Kalusteet ja varusteet	40
Kaavan pohdintaa	41
 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	 42

Puotilan kartanoympäristö on maisemallisesti eheä, seudullisesti merkittävä kulttuuriympäristökokonaisuus, johon kuuluvat päärakennuksen hallitsema piha-piiri, 1960-luvulla kappeliksi muutettu vanha kivinen viljamakasiini ympäristöineen sekä viereinen Juorumaan puistometsä, joka on ollut kartanon vanhaa maisemapuistoa. Kartanon entisillä rantapelloilla on viljelypalsta-alue ja Vartiokylän lahden rannassa suositettu uimaranta.

Kartanon ympärille on rakennettu 1950-60 -lukujen vaihteessa Puotilan asuinalue. Kartanolle johtanut vanha kujanteen reunustama tie näkyy yhä asuinalueen puistokatuna.

Vuosien varrella kartano on ollut hyvin vaihtelevassa käytössä yksityisasuntona, asuntolana, kouluna ja ravintolana. Nykyisin päärakennus ja etupihan siipirakennus on vuokrattu ravintolakäyttöön. Ravintolan kesäterassit laajentuvat kesällä sekä päärakennuksen seinustalle että keskipihalle. Kappeli on tiiviissä käytössä ja erilaiset juhlatilaisuudet levittäytyvät kesäaikaan kartanon puistoon. Viereisen palsta-alueen viljelijät ja uimarannan käyttäjät käyttävät puistoa läpikulkureittinään. Erilaiset toiminnot ja arvokkaat historialliset puitteet edellyttävät pihan ja puiston toimintojen selkiyttämistä.

Aikaisempina vuosikymmeninä kartanon laajempi puisto- ja puistometsäalue pääsi hoidon puutteessa ränsistymään. 2000-luvulla Puotilan kartanoympäristöä on ryhdytty kunnostamaan sekä normaalin hoidon yhteydessä että laajemmin kunnostamalla piha-piiriä rajaava kylmäkivimuuri.

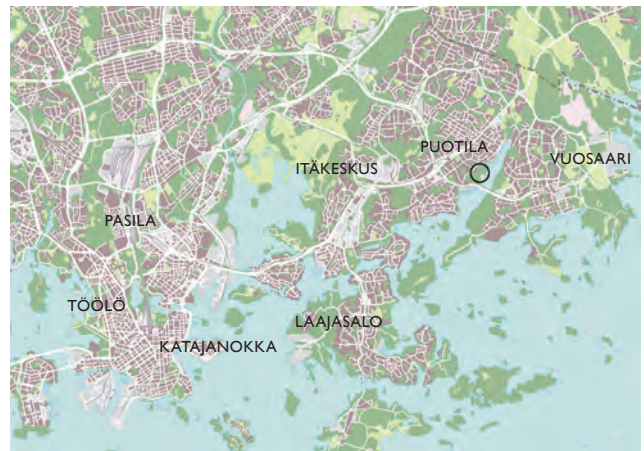
Kartanon rakennukset ja lähimiljöö on asemakaavassa suojeltu. Suojelumääräys edellyttää aiempaa huolitellumpaa ympäristön kunnostamista ja hoitamista. Koko miljöö kaipaa kuitenkin kokonaisvaltaista kohennusta, joka ulottuu pihapiiristä myös puistometsään, palsta-alueelle ja rantaan asti eli jäljellä oleville kartanon vanhoille maille. Työ edellyttää alueen historian tuntemista ja sen pohjalta määriteltyjen hoidon ja rakentamisen tavoitteiden asettamista.

Tähän raporttiin on koottu 1990-luvun lopussa tehty Puotilan kartanon historiaselvitys ja kartanomiljöön kehittämiseksi laaditut maisemalliset ja toiminnalliset tavoitteet. Historiaselvityksen on laatinut FM Julia Donner. Maisemalliset tavoitteet ja raportin koonnin on tehnyt MA-arkkitehdit. Toimistossa työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehti Marja Mikkola ja maisema-arkkitehti Riikka Nousiainen. Työtä on ohjannut HKR:n katu- ja puisto-osastolla projektipäällikkö Raija Holopainen.

JOHDANTO

Puotilan kartano sijaitsee Vartiokylässä (ent. Puodinkylä), itäisessä Helsingissä, kapean ja kaislikkoisen Vartiokylän lahden rannalla.

Puotilan kylän (Botby) nimen alkuperä voidaan johtaa 1200-1300-luvuilla yleisessä käytössä olleeseen miehen nimeen Bote. Toisaalta on tulkittu, että Botby-nimi johtuisi ruotsinkielisen sanasta böte, joka merkitsee vartio- tai merkkituloa. Tästä päätelmästä syntyi vuonna 1945 suomenkielinen nimi Vartiokylä. Vartiokylän aikaisempi suomenkielinen nimi, vuodelta 1917 peräisin oleva Puodinkylä ei siis näiden tulkintojen valossa tee oikeutta historialle.¹

Puotilan kartanon sijainti Helsingissä. KV.

Puotilan kartanon historia ulottuu aina 1540-luvulle saakka. Kartanon kantatilana esiintyi 1600-luvun lopulla Räänsin ratsutila, johon 1700-luvun puolivälissä liitettiin Klavisin ja Domarsin ratsutilat. Varsinaisen kukoistuskautensa kartano koki 1700-luvun loppupuolelta 1800-luvun puoleenväliin, jolloin tilaa hallitsivat sekä Elgien että Lindroosien suvut.

Viereinen sivu: Puotilan vanha ilmakekuva vuodelta 1956. MMIA.

Puotilan kartanon sijainti Puotilassa. KV.

¹ Lönnquist, 1995, s. 79.

Puotilan kartano edusti tyypillistä suurehkoa maanviljelystilaa Helsingin pitäjässä.² Puotilan tilan kehitys talonpoikaistilasta kartanoksi noudattelee pitäjän yleisiä kehityslinjoja. Maanviljelyksen ja karjanhoidon kehityksen vaikutukset voidaan nähdä Puotilan kartanon historiassa 1600-luvulta aina 1900-luvun alkuvuosiin asti.

Puotilan kartanoon on kuulunut keittiöpuutarha 1700-luvun lopulta lähtien ja englantilaisvaikutteinen, metsäinen maisemapuisto 1800-luvun puolivälistä saakka. Puotilan kartanon puisto ja puutarha edustavat 1800-luvun alun ja puolenvälin ihanteita.

Kartanon historiasta on säilynyt varsin vähän lähteitä. Kartanoa koskevia asiakirjoja säilytettiin kartanon sivurakennuksessa, joka tuhoutui tulipalossa ensimmäisen maailmansodan aikoihin.

Perimätiedon mukaan kartanon kirjanpidossa oli epäselvyyksiä joiden peittämiseksi väentupa päätettiin polttaa.

Tässä historiallisessa selvityksessä on käytetty päälähteenä Markku Kuisman toimittamaa Helsingin pitäjän historiaa. Lehtileikkeet 1940-luvun lopulta 1970-luvulle sekä valokuvat, kartat ja muut kirjallisuuslähteet ovat olleet työssä myös apuna. Silti on valitettavaa, että monet seikat esimerkiksi puiston ja puutarhan osalta jäivät pimementoon.

Puotilan kartano on kuitenkin tärkeä itäisen Helsingin kartanokulttuurin muistomerkki. Kartanon säilyttäminen ja sen ympäristön kunnostaminen ja suunnittelu on ensiarvoisen tärkeää.

² Helsingin maalaiskunta vuodesta 1865.

HISTORIAALLINEN SELVITYS

PUOTILAN TILA JA HELSINGIN PITÄJÄ 1500- JA 1600 LUVUILLA

Seuraavassa esitellään taustaksi Helsingin pitäjän elinkeinoelämän rakennetta ja kehitystä 1500- ja 1600-luvuilla.

Uuden ajan alussa elinkeinoelämä oli varsin eriytymätöntä. Maanviljelyksen ohessa harjoitettiin käsityötä ja kauppaa. Myös kauppapurjehdus ja kalastus olivat yleisiä elinkeinoja. Puutavarakauppa yleistyi 1600-luvun lopulla.

Maatalous koostui peltoviljelystä, kaskenpoltosta ja karjanhoidosta. Muuhun Suomeen verrattuna olivat peltoviljelyalat Helsingin pitäjässä pieniä. Pellot olivat keskimäärin kolmen tynnyrinalan laajuisia (n. 1,5 ha). Peltoviljelyssä noudatettiin kaksivuoroviljelyä sekä sarkajakoa. Peltoalat laajenivat 1600-luvulla 7,5 tynnyrinalan suuruiseksi (3-4 ha). Pitäjän vilja-aittana tällä ajalla pidetään pitäjän keskiosan laakeita peltoja. Myös pitäjän länsi- ja itäosissa oli hyvin tuottavia peltoja.

Vaikka peltoalat pitäjässä yleisesti kasvoivatkin, 1550-luvulla perustetun Helsingin kaupungin vaikutuspiiriin joutuneet kylät rappeutuivat, talot autioituivat ja viljelykset otettiin laidunkäyttöön.³

Kaskenpoltto oli 1600-luvulla yleistä. Kaskiviljelyn tuotot olivat moninkertaiset peltoviljelyyn verrattuna. Kaskeamista harjoitti niin tilaton väestö kuin talolliset ja säätyläisetkin.

Tärkeimmät viljelykasvit olivat ruis, ohra ja kaura. Myös papuja, herneitä, pellavaa, hamppua ja humalaa viljeltiin. Nauriita viljeltiin erityisesti kaskimailla. Ohran viljely lisääntyi oluen valmistuksen yleistymisen myötä.

Karjanhoidon merkitys oli keskeinen Helsingin pitäjän tilallisille. Lihasta, voista ja maidosta saatiin lisäravintoa ja toisaalta näitä tuotteita saatettiin kaupata Baltiaan, erityisesti Tallinnaan. Vuoden 1571 hopeaveroluettelon mukaan pitäjän hevos- ja lehmäluvut olivat varsin korkeat. Myös lampaankasvatus oli yleistä.⁴

Talonpoikaispurjehdus oli monelle pitäjäläiselle enemmänkin kuin sivuelinkeino. Pitäjän maataloustuotteita kaupattiin etupäässä Tallinnaan, mutta myös Tukholmaan. Laivanomistajat olivat siis samalla kaupamiehiä, jotka välittivät kaupunkilaistuotteita (mm. suolaa) pitäjään ja puolestaan pitäjäläisten tuotteita eteenpäin. 1500-luku oli talonpoikaispurjehduksen kulta-aikaa, mutta seuraavalla vuosisadalla purjehdus taantui Helsingin kaupungin vaikutuksesta.⁵

Vuonna 1571 puhjennut Venäjän sota käynnisti tilojen autioitumiseen johtaneen kehityskulun Porvoon läänissä ja Helsingin pitäjässä. Autioituminen jatkui isoonvihaan (1713-21) asti. Autioitumiseen vaikuttivat sota, 1600-luvun lopun katoavuodet, rutto ja köyhyys. Autiotiloiksi luettiin sellaiset tilat, joista ei maksettu lainkaan veroa kruunulle. Kruunun edun mukaista oli saada tilat pian takaisin viljelyyn. Uudestaan viljelyyn otetut tilat nauttivat kruunun myöntämiä verovapausvuosia.⁶

Puotilan kylän Räänsin tilan ensimmäiseksi omistajaksi on Sipoon maakirjaan merkitty siirtoruotsalaisten jälkeläinen Matts Larsson (1540-56) ja hänen jälkeensä Matts Mattson aina vuoteen 1586.⁷

³ Esimerkiksi Töölön kylässä, jossa vielä 1624 oli muutama toiminnassa oleva viljelystila, ei enää saman vuosisadan jälkipuoliskolla harjoitettu maanviljelystä. Kuisma, 1990, s.106.

⁴ Kuisma, 1990, s. 101-112 ja 126-132.

⁵ Kuisma, 1990, s. 156-158.

⁶ Kuisma, 1990, s.77-96. Veroautioiksi kutsuttiin tiloja, joita asuttiin, mutta joista ei kyetty maksamaan veroa. Kustaa Vaasan ajalta tiedot tiloista ja kylistä perustuvat maakirjoihin ja veroluetteloihin. Kylien talolukuja arvioitaessa on hyvä huomioda, että yhtä tilaa on voinut asuttaa useampi talonpoika ja toisaalta, että yksi talonpoika on voinut omistaa kylässä useita tiloja ilman että kylän taloluku on muuttunut. Nikander, 1916, s.4.

⁷ Korpinen, 1981, s. 63.

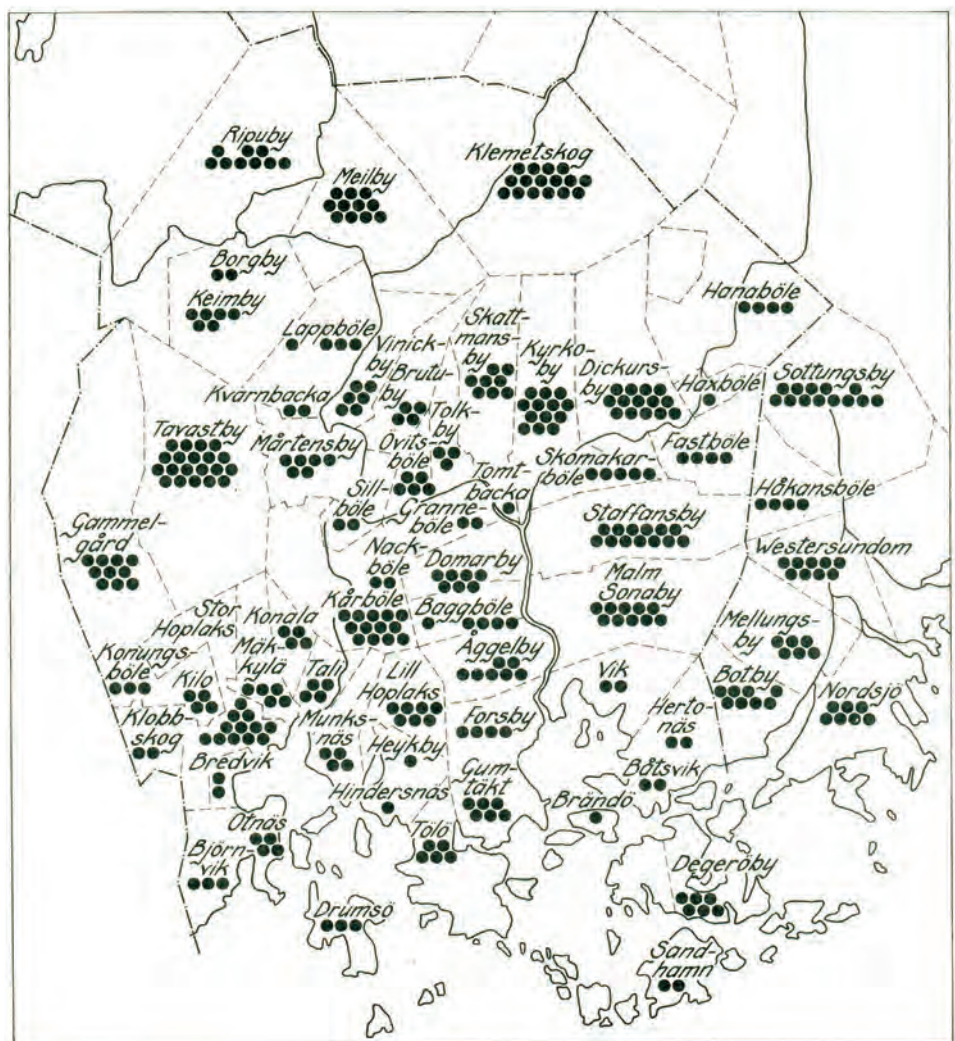
Puotilan kylä kuului 1800-luvulle saakka Helsingin pitäjän nk. sipoolaiskyliin ja Sundin neljännekseen. Sipoolaiskylät kuuluivat kirkollisesti Helsingin pitäjään, mutta hallinnollisesti Sipooseen. Sipoon maakirja mainitsee kylässä olleen 1600-luvun lopulla kahdeksan viljelmää.⁸

Kylän suurimmat tilat olivat yhden manttaalin suuruiset Råns (Rååns) ja Domars. Kuten edellä on mainittu, 1540-luvulla Råånsin tilan omistajaksi on maakirjaan merkitty Matts Larsson. Vuonna 1571, Matts Mattssonin aikana tila on merkitty venäläisten autioittamaksi. Maakirjassa mainitaan myös, että tilan sotilasluonnosta nautti vuonna 1598 ”muuan herra Mongs, joka toimi saarnamiehenä Narvassa” (Predikant i Narffuen).

Domarsin tilaa hallitsi 1540-luvulla Michel Jöns-son. Tilan mainitaan olleen 1600-lvulla ratsutilana. 1620-luvulla tilan omisti lainlukija Hans Mårtensson. Seuraavan vuosisadan alussa tilaa hallitsi maanmittari Samuel Broterus. Domarsin tilaan kytkettiin sen naapuritila, puolen manttaalin kokoinen Domars, joka oli ollut pitkiä aikoja autiona 1590-luvulla.

Puotilan kylän neljäs tila oli puolen manttaalin kokoinen Klåvis. Omistajana 1540-luvulla tunnetaan Michel Mårtensson. Tila oli 1600-luvulla ratsutila. Nissaksen ratsutilan omisti 1540-luvulla Lars Andersson. Kylään kuului vielä nk. ulkokylänmaa (Utbysjorden) ja kaksi pienempää tilaa, joiden omistus oli jaettu Klåvisin ja Råånsin tilojen kesken. Näitä tiloja viljeli 1540-luvulla Michel Tomsson, mutta 1600-luvulla tilat olivat autioina.⁹

Helsingin pitäjän kylät ja savu-
luvat vuonna 1558. Kartan mu-
kaan vuonna 1557 Puotilan
kylässä (Botby) oli kahdeksan
savua. Puotila kuului tällöin pi-
täjän keskikokoisiin kyliin. Kart-
ta teoksesta Kuisma, 1990, s.
51.

⁸ Kuisma, 1990, s. 26-36. Korpinen, 1981, s. 63.

⁹ Korpinen, 1981, s.63.

1700-luvun alkuvuosikymmeninä Suomessa elettiin varsin levottomia aikoja. Venäläismiehityksen eli isonvihan aikana (1713-1721) suurin osa Helsingin pitäjän tiloista oli autioina. Säätyläiset pakenivat Ruotsiin, jättäen lampuodit ja työväen huolehtimaan tiloista. Usein tilat hylättiin kokonaan.

Venäläiset miehittäjät pitivät tukikohtanaan Vironniemen Helsinkiä. Miehityksen aikana pitäjän rakennuskanta tuhoutui miltei täysin. Rakennukset joko poltettiin tai siirrettiin rakennustarpeiksi Helsinkiin. Myös metsät hakattiin. Puutavaraa vietiin Helsingin lisäksi Pietariin, Tallinaan ja Kronstadtin.

Olojen vakiintuminen alkoi vuonna 1719 ja Uudenkaupungin rauha solmittiin vuonna 1721. Vuonna 1722 suoritetusta henkikirjoituksesta käy ilmi, että suurin osa pitäjän taloista oli autioina tai hyvin köyhiä. Jälleenrakennusta vaikeuttivat 1700-luvun alkukymmenille osuneet kato- ja ruttovuodet. Tiloille suotiin kuitenkin 4-10 vuoden verovapaus jälleenrakennuksen helpottamiseksi. Uusimaa olikin jo 1730-luvulla muita Suomen osia vauraampi.¹⁰

Helsingin pitäjä joutui jälleen sotaanäyttämöksi hattujen sodan (1738-39) ja pikkuvihan (1742-43) aikana. Tuhot pitäjässä eivät olleet lainkaan samaa luokkaa kuin isonvihan aikana. Uusi jälleenrakennus oli kuitenkin tarpeen, ja kaikille tiloille annettiin kolmeksi vuodeksi vapaus veroista.¹¹

1700-luvun puoliväli oli Helsingin pitäjässä sekä kiihtyvän väestönkasvun että monipuolistuvan elinkeinoelämän aikaa. Pitäjään perustettiin sahoja, kaivosteollisuutta ja tiilitehtaita. Taloudellisen kasvun kausi jatkui yhtäjaksoisena 1860-luvulle saakka.

Maatalouden uudistuminen alkoi vuonna 1757 toteutetusta suuresta maatalouspoliittisesta uudistuksesta, isojaosta. Isojaon myötä tilusten kokoaminen ja yhdistäminen suuremmiksi tiluskappaleiksi oli mahdollista. Kaksivuoroviljelystä alettiin siirtyä kolmivuoroviljelyyn. Viljelytekniikan uudistaminen ei kuitenkaan lisännyt viljantuotantoa riittävästi, vaan tuotannon kasvattamiseksi peltoaloja pyrittiin laajentamaan.

Maatalouden kehitys näkyi Helsingin pitäjässä erityisesti karjatalouden kehityksenä. Karjatalous tehostui 1800-luvun loppupuolella. Samalla alkoi maatalouden kaupallistuminen, jonka myötä omavaraisuuden merkitys heikkeni. Kehittyvä Helsingin kaupunki ja Viaporin merilinnoitus takasivat pitäjän maataloustuotteille jatkuvasti kasvavat markkinat.

1700-luvun teollisuus- ja kauppamiehet olivat samalla usein myös suurmaanomistajia. Maanomistus oli keskeisimmin yhteiskuntaa muovaava tekijä, ja väestönkehitys sekä väestöpolitiikka suosivat maanomistusta. Yhteiskunta jakautui selkeästi kahteen osaan tilattoman ja maanomistavan väestön kesken.

Säätyläisten mielenkiinto maanviljelystä kohtaan kasvoi huomattavasti 1700-luvulla. Aikaisemmin halveksittu elinkeino kohosi hyödyn aikakaudella arvoon arvaamattomaan. Viljan hinnan jatkuva kohoaminen 1700-luvulla lisäsi kiinnostusta entisestään. Säätyläismaanviljelijät asuivat kuitenkin usein vain osan vuodesta omistamallaan tiloilla. Vakituinen asuminen lisääntyi 1800-luvulle tultaessa.¹²

Viaporin merilinnoituksen rakentaminen lisäsi huomattavasti säätyläismaanomistusta. Herraskartanot eivät 1700-luvun lopussa tai 1800-luvun alkupuolella aina olleet tehokkaita maanviljelystiloina, vaan pikemminkin säätyläisten seuraelämän näyttämöitä. Vauraus näkyi rakentamisessa. Tilojen päärakennuksia uusittiin, puutarhoita ja puistokäytäviä perustettiin.

¹⁰ Kuisma, 1991, s. 5-28.

¹¹ Kuisma, 1991, s. 62-68.

¹² Kuisma, 1991, s. 118-119.

Ote Kuninkaan kartastosta, kartoitettu v. 1776. Kartan vasemmassa alareunassa näkyy Katajanokan niemi (Skatudden). Maanteitse matka Helsinkiin oli pitkä ja vaivalloinen, mutta meritse kaupunki oli paremmin saavutettavissa.

1800-luvun lopulla sääty-yhteiskunnan rajat alkoivat rikkoutua. Aatelisten ja muiden säätyläisten rinnalle kohosivat vaurastuneet kauppiaat ja virkamiehet. Tämä näkyi erityisesti suurmaanomistuksessa.¹³

1700-luvun alussa Puotilan tila oli vielä talonpoikaisomistuksessa. Vuoteen 1710 asti tilaa hallitsi Mårten Henriksson. Isonvihan aikana (1713-1721) tila on luultavasti ollut autiona. Tiedot omistajista ovat tältä ajalta epämääräisiä. Mainitaan, että tila olisi ollut Johan Johanssonin hallussa vuoteen 1712.¹⁴

Vuonna 1725 Puotilan tilan osti helsinkiläinen maanmittari Adam Giöcker. Giöcker ei itse asunut tilalla, vaan sitä viljeli lampuoti. Giöcker ja sittemmin hänen leskensä hallitsivat tilaa aina vuoteen 1738 saakka. Vuosina 1739-40 tilan omisti luutnantti Johan Wilhelm Fogel.¹⁵

Tila on saattanut jälleen olla tyhjiään pikkuvihan aikana. Tiedetään, että pormestari Georg Wilhelm Clayhills omisti tilan vuoteen 1747 asti, mutta tilan ostovuotta ei tiedetä. Clayhills oli muuttanut Helsinkiin 1730-luvulla Tallinnasta, ja kuului Helsingin kaupaporvaristoon.

Vuonna 1738 Clayhills osti haminalaiselta sukulaiseltaan Carl Clayhillsilta puolet Vanhankaupungin myllystä. Viittä vuotta myöhemmin hän osti Helsingin pitäjän Kirkonkylän sahan ja Biörnsin tilan. On epävarmaa, asuiko Clayhills Puotilan tilallaan. Hänen aktiivinen toimintansa kaupungin luottamustoimissa ja talouselämässä viittaava siihen, että Puotilan tilaa viljeli vuokraaja. Clayhillsiltä tila siirtyi luutnantti Samuel Enehielmille vuosiksi 1748-1755.¹⁶

¹³ Kuisma, 1991, s. 133-199.

¹⁴ Jutikkala, Nikander, 1939, s.390. Korpinen, 1981, s.453.

¹⁵ Kuisma, 1991, s.117. Jutikkala, Nikander, 1939, s.390.

¹⁶ Helsingin kaupungin historia, osa II, s. 66, 68-69, 107, 118, 136-137, 140, 142, 169-170, 194, 210, 235, 238, 242, 302, 314-315, 448, 506.

Puotilan kartano Rastilasta nähtynä. Kuvassa kartano näkyy puiden ympäröimänä. Rantapeltojen poikki kulkee tie laiturille, jonka päässä on uimahuone tai venevaja. Magnus von Wrightin lyijykynäpiirros. MVKA.

Puotilan tilan kantatilaan Räänsiin liitettiin vuonna 1756 Klavisin ratsutila ja vuotta myöhemmin Domarsin ratsutila. Tällöin Puotilan tila saavutti kartanomuodon. Kylään jäi näin muodostuneen kartanon lisäksi vain Nissaksen tila. Puotilan kartanon omistajana mainitaan 1756 kapteeni Hans Krister Jägerhorn. Tila pysyi tämän säätyläissuvun hallinnassa vuoteen 1774 asti. Karl Magnus Jägerhorn omisti tilan vuosina 1761-74.¹⁷

Karl Magnus Jägerhorn toimi Helsingin pitäjän kirkonisäntänä ja johti pitäjässä virinneitä seurakunnan itsenäistymispyrkimyksiä. Pitäjänkokous kutsuttiin koolle vuonna 1765 ja tuomiokapitulille lähetettiin kirjelmä, jossa pyydettiin kapitulin puoltolauseita seurakunnan irtautumiselle Helsingin kaupunkiseurakunnasta. Helsingin pitäjän seurakunnan itsenäistymishanke toteutui kuitenkin vasta sata vuotta myöhemmin 1860-luvulla kunnallishallinnon uudistuksen yhteydessä.¹⁸

Puotilan kartanon osti vuonna 1775 apteekkari, sittemmin asessori ja Kuninkaallisen Wasa ritarikunnan

jäsen Wilhelm Elg. Elg hankki samana vuonna nykyisen Vartiokylänlahden vastarannalla sijaitsevan Rastilan tilan (Rassböhle skatte rusthåll).

Elg toimi Helsingin apteekkarina vuodesta 1770 vuoteen 1813. Mainitaan kuitenkin, että Elg laiminlöi apteekkinsa hoidon, koska häntä kiinnostivat enemmän maanviljelys, merenkulku ja kauppa. Elg asui pysyvästi tilallaan Puotilassa ja teki vain lyhyitä vierailuja kaupunkiin.¹⁹

Wilhelm Elg oli mukana useissa laivanvarustushankkeissa. Vuonna 1783 hän oli osakkaana 1919 lästin kantoisen Sveaborg-laivan rakennuttamisessa. Mainitaan, että laiva olisi rakennettu Puotilassa. Samana vuonna rakennettiin Munkkiniemessä myös Enighe-ten laiva, jonka kantavuus oli 173 1/2 lästia.²⁰

Vuonna 1794 Wilhelm Elg sai maistraatilta mitalin ja 20 vuoden vapautuksen henkilökohtaisista veroista Puotilan kartanon maille raivaamiensa uudisviljelysten ja toimeenpanemiensa parannusten johdosta.

¹⁷ Kuisma, 1991, s. 136. Korpinen, 1981, s. 453.

¹⁸ Kuisma, 1991, s. 329-330.

¹⁹ Jutikkala, Nikander, 1939, s. 390. Hougberg, 1895, s. 39. Frenckell, 1943, s. 135. Hornborg, 1950, s. 534.

²⁰ Hornborg, 1950, s. 493.

Puotilan kartano. Magnus von Wrightin maalaus 1866, öljy kankaalle. MVKA.

Elg rakennutti Puotilan kartanon uuden päärakennuksen 1700-luvun lopulla. Pihapiiriin rakennettiin kaksi sivurakennusta, väentupa ja Pehtoorin pytinki (1783). Wilhelm Elgin aikana Puotilan kartano kohosi yhdeksi Helsingin pitäjän merkittävimmistä maanviljelystiloista. Puotilassa harjoitettiin maanviljelyksen ohessa myös karjanhoitoa. Karjaa tilalla oli huomattavasti Elgin vuonna 1823 suoritetun perunkirjoituksen mukaan.²¹

Puotilan kartano siirtyi Wilhelm Elgin kuoleman jälkeen vuonna 1823 hänen ainoalle pojalleen, kapteeni Wilhelm Elgille ja pysyi suvun hallussa vuoteen 1844 asti.

Vuosisadan loppupuoli oli Puotilan kartanon kukoistuksen aikaa. Asessori Wilhelm Elgin aikana tilasta oli kehittynyt menestyvä maanviljelys- ja karjanhoitotila, ja tämän kehityksen voidaan nähdä jatkuvan seuraavien omistajien aikana. Puotilan kartanon omisti vuosina 1845-52 luutnantti August Melan ja vuosina 1853-59 kauppaneuvos K.E. Tunder.

Vuonna 1860 Puotilan kartano siirtyi kauppaneuvos Johan Henrik Lindroosin perheelle. Kauppaneuvos Lindroos ehti hallita tilaa vain vuoteen 1862, jonka jälkeen se siirtyi hänen perillisilleen.²²

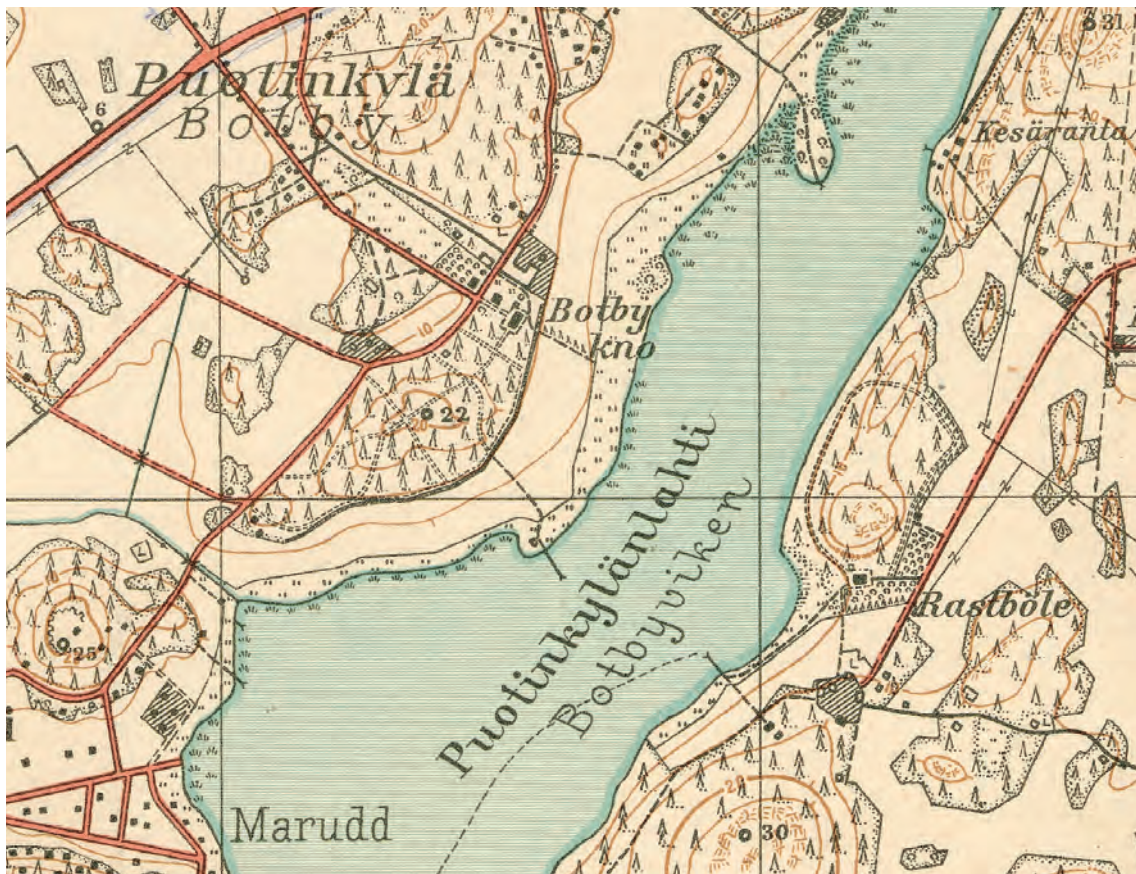
Johan Henrik Lindroos istutti tiettävästi Juorumäen puiston puut vuoden 1860 tienoilla. A.W. Rancken mainitsee teoksessaan ”Helsingfors, stad och landsbygd”, että juuri kauppaneuvos Lindroosin aikana tilalle rakennettiin uusia rakennuksia ja että ”suuri puutarha perustettiin”.²³

Tila säilyi kuitenkin ennen kaikkea maanviljelystilana. Johan Henrik Lindroosin tytär Aleksandra Lindroos avioitui vuonna 1865 Leo Mechelinin kanssa, joka viljeli vuosina 1866-76 Puotilan kartanon tilaa. Mechelin suoritti tilalla viljelyteknisiä uudistuksia. Hän hankki tilalle muun muassa Helsingin pitäjän ensimmäisen hevosvetoisen niittokoneen.

²¹ Puotilan makasiinin kulttuurihistoriaa, HeSa 10.1.1960. Elg, Wilhelm. Biographica. K.A. Wilhelm Elgin perunkirjoituksestapäätellen Puotilan kartanossa on vietetty varsin ylläistä elämää. Elg omisti useita muitakin tiloja mm. tilan Janakkalasta.

²² Puotilan kartanon viljamakasiinin pohjoispäätyyn on hakattu vuosiluku 1859 ja nimikirjaimet J.H.L. Tämä viittaa siihen, että Kauppaneuvos Johan Henrik Lindroos on hankkinut kartanon omistukseensa jo ennen vuotta 1860. Puotilan makasiinin kulttuurihistoriaa, HeSa, 10.1.1960.

²³ Rancken, 1937, s. 62-65. Ranckenin tiedot Puotilan kartanon omistajista poikkeavat huomattavasti Jutikkala, Nikanderin teoksessaan Suomen kartanoita ja suurtiloja I (1939) antamista tiedoista.

Ote Helsingin varuskuntakartasta (Itäinen) vuodelta 1935. KV.

Mechelin osti niittokoneen matkaltaan Amerikasta. Se kuljetettiin Puotilaan rannikkoalus Ellidalla, ja Mechelin ilmoitti, että tilalla oli käsivoimin niittäminen päättynyt. Ilmoitukselle naureskeltiin työväen keskuudessa, mutta nauru loppui lyhyeen, kun kartanon vouti niitti hetkessä koko niityn heinän.²⁴

Uudistusmielinen Mechelin perusti Puotilan kartanoon myös pitäjän kolmannen kansakoulun vuonna 1876 ja rahoitti koulun toiminnan omilla varoillaan. Koulun vihkiäisissä oli mukana itse Uno Cygnaeus, Suomen kansakoululaitoksen isä. Puotinkylän kartanon kansakoulu lopetettiin vuonna 1890 ja liitettiin Vuosaaren kouluun.

Vuonna 1882 Puotilan kartano siirtyi Johan Henrik Lindroosin pojan, kunnallisneuvos Johan Fredrik Lindroosin hallintaan. Suvun hallussa tila säilyi vuoteen 1904 asti.²⁵

Vuonna 1905 Puotilan kartanon osti helsinkiläinen liikemies ja maakeinottelusta kiinnostunut Leopold

Lerche. Lerche oli jo vuonna 1895 mukana Ab M.G Stenius yhtiössä, jonka tarkoituksena oli ostaa ja palstoittaa maata myyntiin. Lerche hankki Puotilan kartanon itselleen mahdollisesti keinottelumielessä. Maaomistuksilla keinoteltiin ilmeisesti eniten juuri Helsingin itä- ja koillisrajan takana, jossa asutus eteni hitaammin. Maan hinta kohosi kaikkialla, ja rakentamatokin raakamaa kävi kaupaksi.

Vuonna 1917 Lerche myi Puotilan kartanon A.B. Brändö Villastadin ja Hertonäs Gods Aktiebolagin sekä Finska Agrarbyrå AB:n yhdessä perustamalle uudelle osakeyhtiölle, Botby Gods Aktiebolagille. Kartanon tilukset olivat tällöin 573 hehtaarin laajuiset. Vuonna 1920 kartanon ranta-alueet jettiin huvilatonteiksi, ja vuonna 1925 maita jaettiin edelleen. Tarkoituksena oli, että yhtiö rakennuttaisi maiden halki yksityisen Helsingin ja Porvoon välisen rautatien samoin kuin Vuosaaren sijoitettavan suuren kylpylaitoksen. Botby Gods AB hallitsi tilaa vuoteen 1931 asti. Tila siirtyi Ab Botby-yhtiölle vuosiksi 1931-33.

²⁴ Litzen, Vuori, 1997, s. 69. Puotilan tilalla oli vuoden 1876 karjatalouskyselyn mukaan ulkomailta tuotettua karjaa mm. ayshire-, anger- ja breittenburgrotuisia lehmiiä. Vuosisadan lopulla kartanon navetassa mainitaan olleen n. 150 lehmää. Kuisma, 1997, s.67. Esikaupunkikuvia: Vartiokylällä tuhatvuotiset perinteet, HeSa 10.6.1949.

²⁵ Lönnquist, 1995, s.81. Litzen, Vuori, 1997, s. 128-29. Perälä, 1965, s. 139-140.

Helsingin kaupunki hankki Puotilan kartanon maat omistukseensa osittain jo vuonna 1927 ja lopullisesti vuonna 1933.²⁶

Helsingin kaupunki alkoi vuodesta 1917 lähtien hankkia suunnitelmallisesti maata Helsingin pitäjästä. Tarkoituksena oli hillitä hallitsematonta esikaupunkikehitystä ja toisaalta turvata kaupungin laajeneminen ja kasvu.²⁷

Kuten edellä on todettu, kaupunki hankki Puotilan kartanon maita kahteen eri otteeseen, vuosina 1927 ja 1933. Osa kartanon maista oli palstoitettu huvilatonteiksi (Marjaniemi). Ilmeisesti ainakin vielä 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alkupuolella kartanon maita viljeltiin ja karjanhoito tilalla jatkui. Puistossa työskenteli kesäisin 4-5 työmiestä.

Pian puisto ja puutarha alkoivat rappeutua, ja “määrätynlainen villiintyminen” valtasi alaa. Päärakennuksessa toimi kansakoulu 1940-luvulla, ja siitä lähtien rakennus on ollut varsin vaihtelevassa käytössä. Päärakennus saneerattiin vasta 1970-luvun alussa, jolloin se jo oli päässyt huomattavan huonoon kuntoon.²⁸

Puotilan kartanossa toimi 1950-luvun alussa maatalouskoneiden tutkimussäätio. Tilan rakennukset olivat asuinrakennuksia lukuun ottamatta vuokrattuna säätiolle, ja tilan vanha viljamakasiini toimi viljan-kuivaamona. 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa päärakennus oli vuokrattuna Kovaosaisten ystäväry:lle, joka piti rakennuksessa hädettyjen asuntolaa. Vuonna 1964 rakennuksessa asui yhteensä 17 perhettä ja lapsia 43.²⁹

Puotinkylän kartano 1950-luvun lopulla. Kartanossa toimi tällöin hädettyjen perheitten asuntola. Kuva A. Heimala, 1959. HKM.

²⁶ Jutikkala, Nikander, 1939, s. 390. Litzen, Vuori, 1997, s. 167-175. Rancken, 1937, s. 62-65.

²⁷ Litzen, Vuori, 1997, s.187.

²⁸ Esikaupunkikuvia: Vartiokylällä tuhatvuotiset perinteet, HeSa 10.6.1949. Rancken, 1937, s. 65.

²⁹ Puotilan makasiinin historiaa, HeSa 10.1.1960. Puotinkylän kartanossa tilat Topelius-museolle, HeSa 28.8.1964.

Puotilan kartanon maille kohosi 1960-luvun alussa uusi asuinalue, joka nimettiin Puotilaksi. Rakennushankkeen takana oli Asuntosäästäjät ry., jonka toimesta alueelle rakennettiin tuhatkunta asuntoa vuosina 1960-61. Uudistalot sijaitsivat kartanon vanhan lehmuskujan molemmin puolin entisten talousrakennusten paikoilla. Pienkerrostalot nielaisivat alleen miltei kokonaan Puotilan kartanon viljelykset ja maat.

Jo 1960-luvun alussa alettiin kiinnittää huomiota Puotilan kartanon heikkoon kuntoon ja sitä ympäröivien alueiden rappioon. Varsin aktiivisesti toiminut Puotila-Seura vaati alueitten kunnostusta. Kartanoon suunniteltiin tiloja museo- ja yh-distystarkoituksiin, joista uudella asuinalueella oli suorastaan huutava pula. Muun muassa Topeliusmuseota kaavailtiin sijoitettavaksi kartanon päärakennukseen. Puistoalueen pelättiin joutuvan rakennustoiminnan kohteeksi. Puotila-Seura anoi kirjelmässään kaupunginhallitukselta ympäristöä kohentavia toimenpiteitä.

Vuonna 1964 kaupunginhallitus päättikin teettää Puotilan kartanosta kunnostussuunnitelman yleisten töiden lautakunnan ja muinaistieteellisen toimikunnan yhteistyönä. Vuonna 1967 laaditun kustannusarvion mukaan kartanon kunnostaminen maksaisi n. 820 000 markkaa. Seuraavana vuonna Diakonissalaitos tarjoutui ostamaan kaupungilta kartanon ja siihen liittyvät maa-alueet.³⁰

Kiinteistölautakunnassa asia jätettiin vielä pöydälle, sillä Diakonissalaitoksen tarjous olisi merkinnyt kartanon rakennusten purkamista. Rakennustaiteen museon antaman lausunnon mukaan Puotilan kartanon rakennukset olivat erittäin arvokkaat ja sijaitsivat historiallisesti merkittävässä miljöössä. Museo suosittikin rakennusten säilyttämistä. Kaupungin silloisissa suunnitelmissa Puotilan kartano ei kuitenkaan kuulunut säilytettävien kartanoitten joukkoon.

Päärakennuksen päädyssä sijaitsi 1950-luvun lopussa lasten keinu. Rakennuksessa asui tuolloin useita perheitä ja paljon lapsia. HKM.

³⁰ Moderni asuinalue puotinkylän vanhan kartanon maille, HeSa 17.5.1959. Puotilan vanhan kartanoalueen ja ympäristön alennustila huomion kohteena, Helsingin-lehti 8.9.1961. Puotilan kartanon rakennukset puretaan? Diakonissalaitos haluaa tontin, mutta ei korjaa rakennusta, Kansan Uutiset, 24.1.1968. Puotinkylän kartanosta peruskorjaussuunnitelma, useat yhteisöt kiinnostuneita talosta, Uusi Suomi, 28.8. 1964.

Kartanon entinen viljamakasiini toimii nykyisin kappelina. Kuva vuodelta 1938. HKM.

Näkymä Puotinkylän kartanon takaa Vartiokylänlahdelle päin. Kuvassa näkyy kartanon takaa lahdelle johtanut kuusiaita ja meren puolella ollut terassi. HKM.

Pehtoorin pytingi ja navetta. Kuvan alakulmassa näkyy kellarin katto. A. Pietinen Oy, 1938. HKM.

Vartiokylänlahden rantaa kartanon pihapiiristä nähtynä. HKM.

Puotilan kartanon vuokraamisesta Suoja-Pirtti ry:lle käytiin laajaa keskustelua sanomalehdissä 1960-luvun lopulla. Suoja-Pirtti ry olisi ollut halukas vuokraamaan ja kunnostamaan kartanon päärakennuksen alkoholistiparantolaksi. Puotilalaiset vastustivat hanketta, eikä kiinteistölautakunta puoltanut yhdistyksen hakemusta. Vuonna 1969 kiinteistölautakunnassa äänestettiin Puotilan kartanon purkamisen puolesta äänin 6-2.

Purkamispäätöstä perusteltiin kartanon korkeilla korjauskustannuksilla sekä sillä, että Helsingin kaupungilla oli jo säilytettävänä suuri määrä muita kartanoita. Puotilan kartanon tontti aiottiin osoittaa siitä aiemmin kiinnostuneelle Diakonissalaitokselle uudis-

rakentamista varten. Lautakunta oli myös sitä mieltä, etteivät puotilalaisten yhteisöjen kirjelmät antaisi aiheutta enempään toimenpiteisiin.

Puotilan kartano säästyi kuitenkin purkamiselta, kun vuonna 1970 ravintolayritys Tuutinki Oy anoi päärakennuksen vuokraoikeutta kiinteistölautakunnalta. Yritys oli valmis suorittamaan rakennuksen sisäsaneerauksen omalla kustannuksellaan, mutta toivoi kaupungin avustusta rakennuksen ulkokorjauksiin sekä vesi- ja viemäriputkien uusimiseen. Ravintola on toiminut päärakennuksessa 1970-luvun alusta alkaen, ja kartanon sivurakennuksessa eli pehtoorin pytingissä on toiminut nuorisodisko Svenkka.³¹

³¹ Rappeutuminen uhkaa Puotinkylän kartanoa, Helsinki-Lehti, 7.4.1967. Alkoholistasuntolaa ei haluta Puotilaan, HeSa, 14.6.1968. Suoja-Pirtti har grepp om Botby gård?, Hbl, 17.7.1968. Alkoholistit ja Puotila, HeSa, 19.7.1968. Suoja-Pirtti ei saa Puotilan kartanoa, Kansan Uutiset, 24.7.1968. Puotilan kartanon purkamiskanta voitti 6-2 kiinteistölautakunnassa. Helsinki-Lehti, 29.3.1969.

Puotilan kartanon viljamakasiini muutettiin kappeliksi jo 1960-luvun alussa. Makasiini myytiin Helsingin seurakuntayhtymälle vuonna 1959, ja arkkitehti Tarja Salmio-Toiviaisen piirustusten mukaan entisöity kappeli vihittiin käyttöön vuonna 1963. Vuonna 1978 seurakuntayhtymä osti Helsingin kaupungilta kappelikonaisuuteen kuuluvan maanalaisen perunakellarin, johon sijoitettiin kaukolämmön jakelukeskus ja kerhohuoneisto. Muutostyöt kellarissa valmistuivat vuonna 1981.³²

Vuonna 1986 esitettiin kaupunkisuunnittelulautakunnalle kaupunkisuunnitteluviraston laatima Puotilan kartanon tontin asemakaavan muutosehdotus. Täs-

sä ehdotuksessa tontin käyttämätön rakennusoikeus merkittiin poistettavaksi ja rakennukset merkittiin suojeltaviksi. Asemakaavan muutosehdotus palautettiin kuitenkin kaupunkisuunnitteluvirastolle uudelleen valmisteltavaksi. Kaupunkisuunnittelulautakunnan mielestä kaava-alueella tuli laajentaa ja poistettavalle rakennusoikeudelle osoittaa korvaava paikka.

Vuonna 1997 laadittiin kaupunkisuunnitteluvirastossa Puotilan kartanon ranta-alueen asemakaavan muutosuunnitelma. Kaavaehdotuksen laatimisen syinä olivat Puotilan kartanon suojelu sekä Vuosaaren metron rakentamisen aiheuttamat muutokset alueella.³³

Pehtoorin pytinki, rakennettu noin vuonna 1783 apteekkari Wilhelm Elgin aikana. Kuva Esko Heinonen 1950-luvulla. HKM.

³² Esite; Puotilan kappeli, Vartiokylän seurakunta.

³³ Puotilan kartanon ranta-alueen asemakaavan muutosuunnitelma/ Kslk 1996-68.

PUOTILAN KARTANON PUISTO JA PUUTARHA

Tiedot Puotilan kartanon puutarhasta ja puistosta ovat sangen vähäisiä. Perimätiedon mukaan Juorumaällä sijaitsevan englantilaistyyppisen puiston istutti 1860-luvulla kauppaneuvos Johan Henrik Lindroos. Korttelimuotoinen keittiöpuutarha tilalla on saattanut olla jo aikaisemmin apteekkari Wilhelm Elgin aikana.

Varhaisin puistoa ja puutarhaa kuvaava kartta on vuodelta 1905. Kartoissa vuosilta 1919, 1926 ja 1937 puutarha on jo kadonnut ja puiston käytäväverkko supistunut. Valokuvia tilasta on säilynyt 1800-luvun lopulta ja 1930-luvulta lähtien.

Kartanon säännölliseen korttelimuotoon istutettu keittiöpuutarha sijaitsee kartanon päärakennuksen lounaispuolella. Kasvitarha jakautuu kuuteen samansuuruiseen kortteliin. Tämän kasvi- ja mahdollisesti hedelmätarhan voidaan olettaa olevan peräisin jo 1700-luvun lopulta tai 1800-luvun alusta. Kokonsa puolesta sen tuotto olisi tyydyttänyt Puotilan kartanon kokoisen talon tarpeet. Kuten edellä on todettu, Elg sai puotilan kartanossa suorittamiensa uudistus- ja parannustöiden ansiosta mitalin 1790-luvulla. On mahdollista, että näihin uudistuksiin liittyi myös keittiöpuutarhan perustaminen.

Varhaisin Puotilan kartanon puistoa ja keittiöpuutarhaa esittävä kartta on vuodelta 1905. Keittiöpuutarhan korttelit yhdistyvät metsäiseen puistoon kaarevilla käytävillä. Karttaan ei ole merkitty kartanon pääakselin suuntaista tietä rantaan, eikä sen päätteenä olevaa laituria. Karta över Botby gård, 1905. HKA, BfM IV.

Vanha valokuva Puotilan kartanon julkisivusta tien suuntaan. Lasiveranta on villiiniin peitossa, ja seinustoilla kasvavat suuret pensaat. Ajoympyrän keskustassa on kukkaistutuksia kahdessa kehässä. Ympyrön etureuna on koristettu suurilla valkeilla simpukoilla. MVKA.

Keittiöpuutarhaa täydentää 1800-luvun alun ja puolenvälin ihanteitten mukainen englantilaistyyppinen maisemapuisto. Puiston kaarevat käytävät erkanevat kasvitarhan korttelisommitelman lounaispäädyistä. Juorumäen juurella käytävät muodostavat kaksi epä-säännöllistä silmukkaa, joiden keskellä on mahdollisesti pensasistutuksia. Juorumäen korkeimmalla kohdalla sijaitsee vuonna 1862 perustettu Johan Henrik Lindroosin muistomerkki.³⁴

Muistomerkin lisäksi puistossa on mahdollisesti ollut huvimajoja. Puiston halkaisee poikittaissunnassa kävelyteitä leveämpi tie, joka on mahdollisesti toiminut työväen yhdystienä rantapelloille.

Kartanon pääakselin muodostaa noin kilometrin mittainen, vaikuttava puistokujanne. Kujanne päättyy kartanon edessä pyöreään medaljonkisommitelmaan, jonka etureuna on ollut koristeltu valkoisilla, hyvin

suurikokoisilla simpukoilla. Medaljongin keskustassa on ollut kukkaistutuksia kahdessa kehässä.

Kartanon pääakselin suuntainen rantaan johtava käytävä puuttuu vuoden 1905 kartasta. Magnus von Wrightin maalauksesta ja lyijykynäpiirroksesta, sekä yhdestä 1800-lopulle ajoitetusta valokuvasta voidaan päätellä, että kartanon pääakselia täydentänyt tie on ollut olemassa jo 1800-luvulla. Päätelmää tukee myöskin se, että kartanon kakkaisjulkisivulla sijaitsi massiivisen altaanin päällä terassi, jolta johtivat alas kahdet portaat. Kartanon piha-aluetta rajanneessa kiviaidassa oli pääakselille aukeava portti. Rantaan johtavan tien päätteenä oli laitur, jonka päässä sijaitsi komea uimahuone.

Vuoden 1905 kartassa näkyy Puotilan kartanon vene-laituri, joka sijaitsee edellä kuvatusta laiturista lounaaseen. Tämän, mahdollisesti Puotilaan liikennöineiden laivojen laiturin rippeet ovat nykyäänkin olemassa.

³⁴ Viljamakasiini on rakennettu Viaporin antautumisen jälkeen. Suomen Sosialidemokraatti, 30.4.1960.

Puotilan kartano meren suunnasta katsottuna. MVKA.

Puotilan kartanon venelaituri ja uimahuone. MVKA.

Puotilan kartanon piha-aluetta rajasi huomattavan pitkä yhtenäinen kiviaita. Kiviaita näkyy parhaiten vuoden 1919 kartassa. Se reunustaa kartanon Juurumäellä sijaitsevaa puistoa puiston rannanpuoleisella sivulla, ja kiertää piha-alueen koillispuolelta ympäri, erottaen näin pihan ja talousrakennukset toisistaan. Kartanon julkisivun puolella kiviaita päättyy viljamakasiinin kulmalle.

Vuoden 1919 kartassa kartanon kasvitarhakorttelien tiukka korttelisommitelma on hajonnut, ja sen käytävät ovat yhdistyneet puiston käytäväverkkoon. Entisen puutarhan ja puiston rajalla sijaitsee huvimajaksi merkitty rakennus. Toinen huvimaja sijaitsee 1919 kartan mukaan päärakennuksen koillispäädyssä.

Kartanon koillispuolella sijaitsivat kartanon karjasuojat ja talosrakennukset. Tilalla oli suuret navetat, tallit sekä oma meijeri. Sepän asunto sekä paja, että lukuisat vajat sijaitsivat tilan talouskeskuksessa. Rakennukset näkyvät sekä 1930-luvulla otetussa ilmakuvassa, että asemapiirroksessa, joka on laadittu vuonna 1938.

Ilmakuvasta voidaan myös havaita, että kartanon pää-akselin koillispuolella on sijainnut kasvilavoja ja omenapuuistutuksia. Meijerin ja tallin välinen kasvihuone on asemapiirroksessa merkitty osittain hävitetyksi.

35

Vuoden 1919 kartan pohjalta laaditussa vuoden 1926 kartassa kasvitarhan korttelit ovat jo hajonneet. Puutarhan ja puiston rajalle on merkitty huvimaja. Toinen, vuonna 1875 rakennettu huvimaja sijaitsee päärakennuksen koillispäädyssä. Kiviaita kiertää kartanon piha-alueen ympäri viljamakasiinin kulmalle asti. Karta över alla egor till Botby villasamhälle skattelägenhet, Rn:o 2/181 i Botby av Helsing kommun och Nylands län. HKA.

³⁵ Asemapiirros, (Botby) Kartano, 1938. U. Maajoki, E.S.O:n Helsinki-Kerho. Ilmakuva 1930-luvulta, kartanon rakennuksia. HKM.

1930-luvun ilmakeku, jossa näkyvät Puotilan kartanon talousrakennukset. Ylhäällä vasemmalla karjasuojat ja niiden alapuolella vajoja, sepän paja ja asunto sekä kasvilavoja. Viistosti kartanoa vastapäätä kivinen meijerirakennus. Kartanon sisääntulokujanne on säilynyt kujanteena, vaikkakin uudelleen istutettuna. Kujanteen paikalla on nykyinen Rantakartanontie. HKM.

Puotinkylän kartano koillisesta kuvattuna. Etualalla huvimaja ja kellari. Räsänen & Sorsa 1967. HKM.

Koillispuädyn huvimaja, kuvassa merkintä "WC". Kuvattu vuonna 1967. Räsänen & Sorsa. HKM.

Kansan muistissa on elänyt sitkeästi taru siitä, miten amiraali C.O. Cronstedt olisi allekirjoittanut Viaporin luovutussopimuksen juuri Puotilan kartanossa, ja asunut linnoituksen luovuttamisen jälkeen kartanon viljamakasiinissa. Samaan kansantaruun liittyy uskomus, että kartanon päärakennuksen ja viljamakasiinin välille olisi rakennettu maanalainen yhdyskäytävä.³⁶

C.O. Cronstedt syntyi Puotilan kartanossa vuonna 1756. Hänen vanhempansa omistivat kartanon lyhyen aikaa 1700-luvun puolivälissä. Viaporin luovuttamisen jälkeen vuonna 1808 Cronstedt asettui Espoon Mäkkylässä sijaitsevalle tilalleen³⁷, ja vuonna 1814 hän osti jo aiemminkin itselleen kuuluneen Herttoniemen kartanon, ja asettui sinne asumaan. Cronstedt kuoli Herttoniemessä vuonna 1820.³⁸

Puotilan kartanon viljamakasiini on rakennettu vasta vuonna 1859, noin kolmekymmentä vuotta Cronstedtin kuoleman jälkeen kauppaneuvos Johan Henrik Lindroosin aikana.

Juorumäellä sijaitsevan puiston korkeimmalla kohdalla on kivikasan päälle pystytetty kivinen urna, johon on kaiverrettu teksti ”d. 9 juni 1862”. Muistomerk-

kiin liittyy useita uskomuksia, joiden mukaan kivikasan alle olisi haudattuna kauppaneuvos Johan Henrik Lindroosin koira, hevonen tai jopa Lindroos itse.

Muistomerkki pystytettiin puistoon kauppaneuvos Lindroosin muistoksi, hänen kuolemansa jälkeen vuonna 1862. Muistomerkkin läheisyydessä oleva kivikasa on mahdollisesti kauppaneuvoksen lapsilleen sommittelema ”leikkilinnointus”. Erään uskomuksen mukaan tämä kivikasa olisi kivikautista perua. On myös väitetty, että tämän toisen kivikasan alle olisi haudattuna amiraali Cronstedtin hevonen. Kauppaneuvoksen muistomerkistä muodostui Lindroosin perheen suosima retkikohde, ja se koristettiin aina kesäisin kukilla.³⁹

Puotilan kartano on esiintynyt myös elokuvissa. Kartanon alueella on kuvattu romanttinen herraskartano-idylli ”Siltalan pehtoori”, sekä elokuvat ”Helmi-kuun manifesti” ja ”Pikku Matti”.⁴⁰

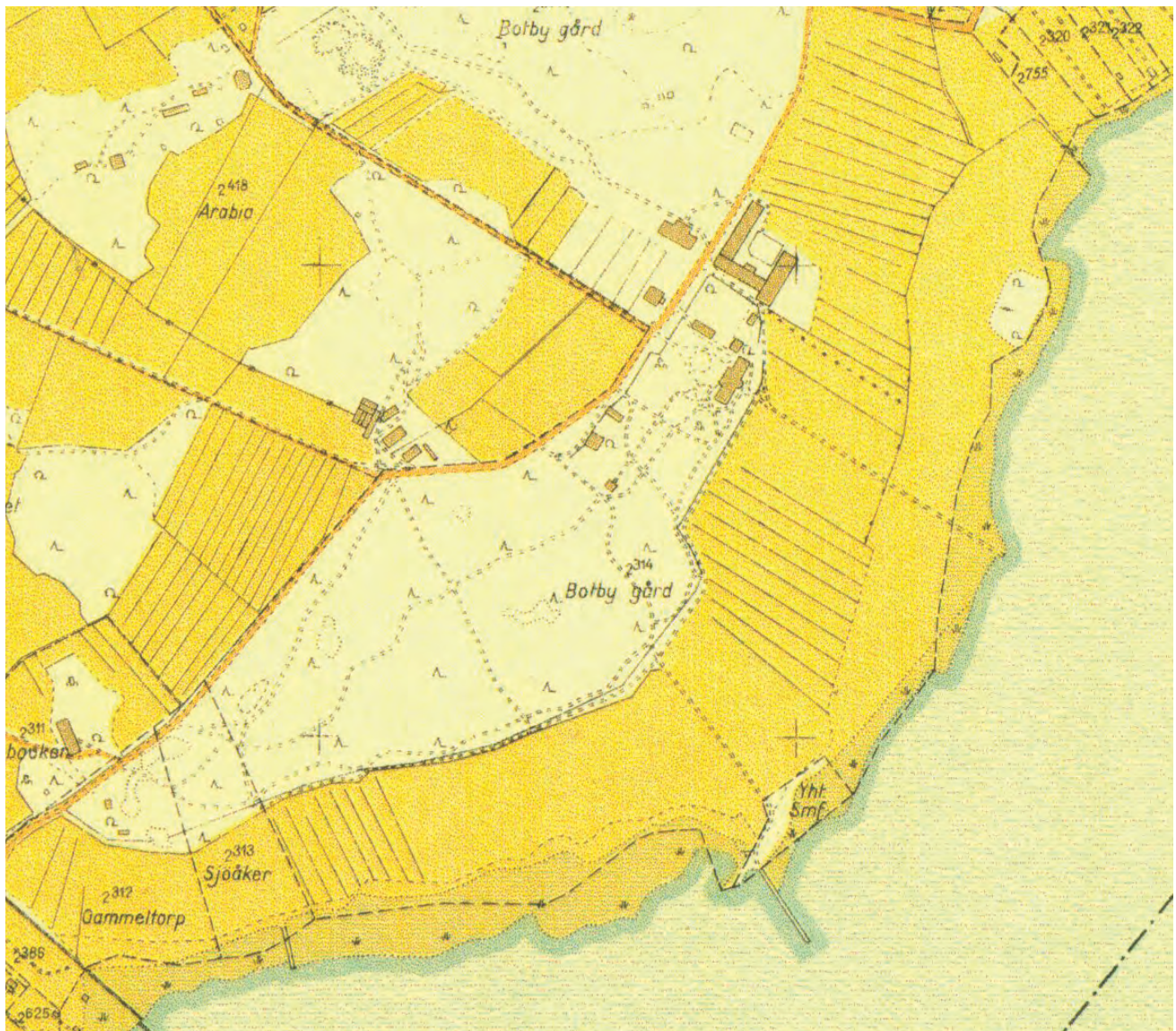
³⁶ Esikaupunkikuvia: Vartiokylällä tuhatvuotiset perinteet, HeSa 10.6.1949. Puotinkylän viljamakasiini- Viaporin amiraalin pakopaikka, IS 2.1.1958. Viljamakasiini rakennettu Viaporin antautumisen jälkeen, Suomen Sosialidemokraatti, 30.4.1960.

³⁷ Viaporin komentajan virkatalo vuodesta 1772. Jutikkala, Nikander, 1939, s.373.

³⁸ Jutikkala, Nikander, 1939, s. 373 ja 381. Frenckell, 1943, s. 247.

³⁹ ”Koiran haudattuna” muistomerkkin alle, IS 29.9.1958. Viljamakasiini on rakennettu Viaporin antautumisen jälkeen. Suomen Sosialidemokraatti, 30.4.1960.

⁴⁰ Esikaupunkikuvia: Vartiokylällä tuhatvuotiset perinteet, HeSa, 10.6.1949.

Ote Helsingin kiinteistökartasta vuodelta 1948. Kartassa näkyy rakennuksen edustan ajoympyrä. Kuusiaita johtaa kartanon takaa Vartiokylän lahdelta. HKA.

Puotinkylän kartano. A. Pietinen Oy, 1939. Kartanolle johtanut tie on ollut suhteellisen tasainen. Nykyinen portaikko tarvitaan Puotilantien alhaisen tasauksen vuoksi. HKM.

Kartanon puistokuja, vasemmalla näkyvä valkoinen rakennus on kartanon oma meijeri. A. Pietinen, 1938. HKM.

PUOTILAN KARTANOPUISTON KEHITTÄMISTAVOITTEET

SIJOITTUMINEN MAISEMASSA

Puotilan kartanon ympäristö on säilynyt maisemallisesti ehjänä kokonaisuutena. Kartanon pihapiiri rajautuu suurelta osin kylmäkivimuureihin. Lounaassa Juorumäen rinne muodostaa pihapiirille luonnollisen rajan.

Kartanon päärakennus sijaitsee lehmusten rajaaman Rantakartanontien päättänä. Alueen korkeimmalla ja tasaisimmalla kohdalla sijaitsee etupiha, jolle nouseaan Puotilantieltä portaita pitkin. Päärakennus sijaitsee rinteessä niin, että etupiha jää tasaiselle lakialueelle ja takapiha rinteeseen. Rantakartanontien suuntainen akseli jatkuu päärakennuksen takaa palstaviljelyalueen läpi Vartiokylänlahdelle. Tosin akselin paikka on karttojen perusteella vuosien saatossa hieman liikkunut. Pihapiiristä avautuu palstaviljelyalueen yli näkymä Vartiokylänlahdelle, mutta juuri akselin päättäneen kohdalle on rantaan kasvanut sankka koivikko. Tasaiselta etupihalta laskevat puustoiset ja pensaikkoiset rinteet. Juorumäen puistometsän ja rinteiden väliin jää laaksomainen tasaisempi ja avoimempi alue. Kartanon entinen viljamakasiini, nykyinen kappeli, sijoittuu Puotilantien varteen rajaten kartanoaluetta lounaasta.

TOIMINNAT

Puotilan kartanon päärakennus toimii ravintolana sekä juhlatilana sekä piharakennus, Pehtoorin talo, on diskona, Club Svenkka. Kesäisin ravintolan ulkoterasi laajenee kartanon etupihalle. Pihapiirissä sijaitseva varasto on myös ravintolan käytössä.

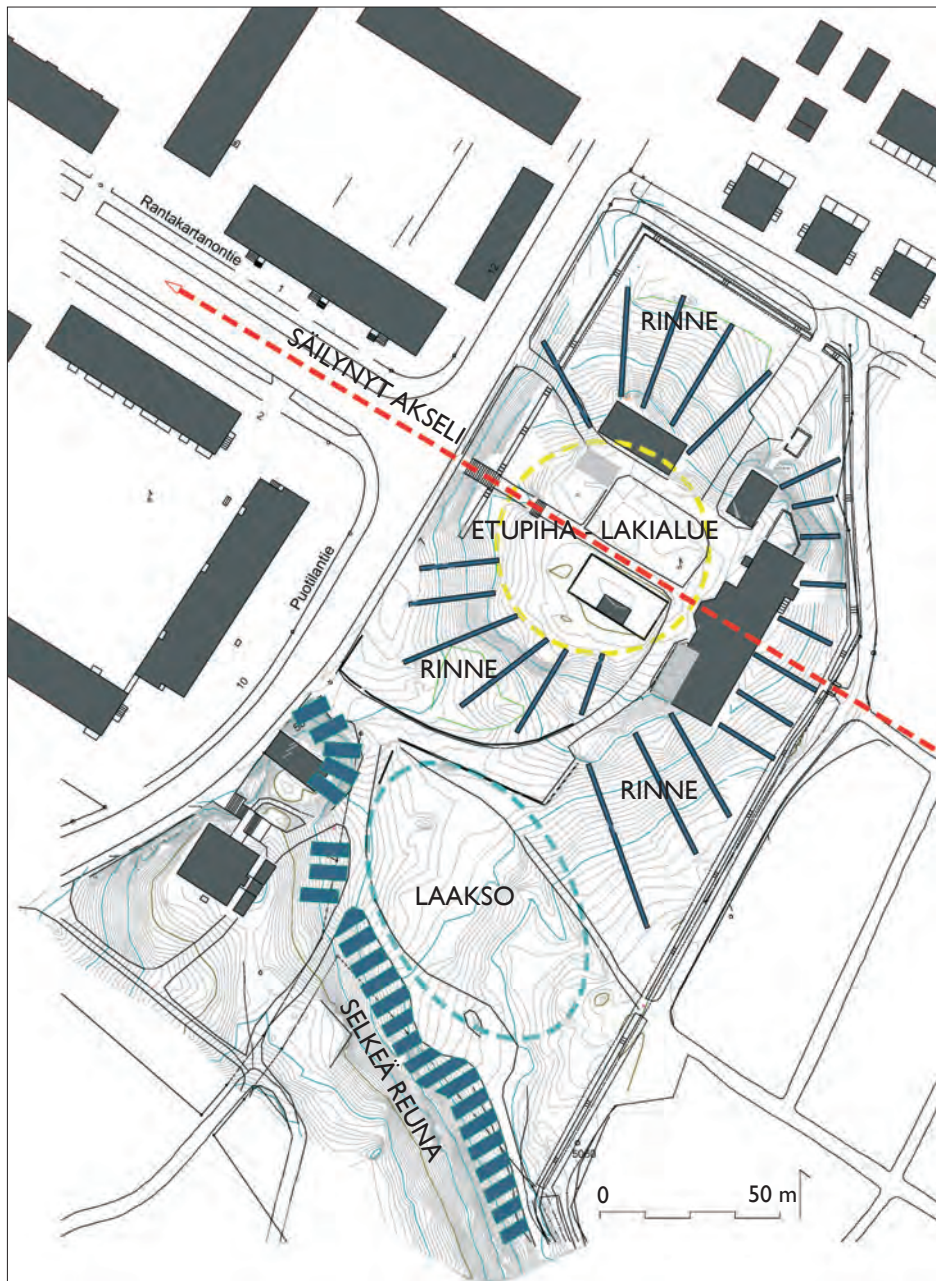
Puotilantien varressa sijaitsee Vartiokylän seurakunnan kappeli, entinen viljamakasiini. Kappelin vieressä sijaitseva rakennus on kerhotila- ym. käytössä. Alueen läpi kulkee puistokäytäviä ja polkuja, jotka johtavat uimarannalle ja viereiselle viljelypalsta-alueelle ja Juorumäen puistometsään. Osa poluista on syntynyt itsestään kulkureittien kohdalle.

Rantakartanontietä rajaavat lehmusrivit muodostavat akselin kohti Puotilan kartanon päärakennusta. RN 2006.

Kunnostetut kylmäkivimuurit rajaavat pihapiiriä. RN 2006.

Kartanon sijoittuminen maisemassa. MA-arkkitehdit 2006.

Pihalle on noustava portaita pitkin. RN 2006.

Kartanossa toimiva ravintola laajenee kesäisin etupihalle ulko-terassiksi. RN 2006.

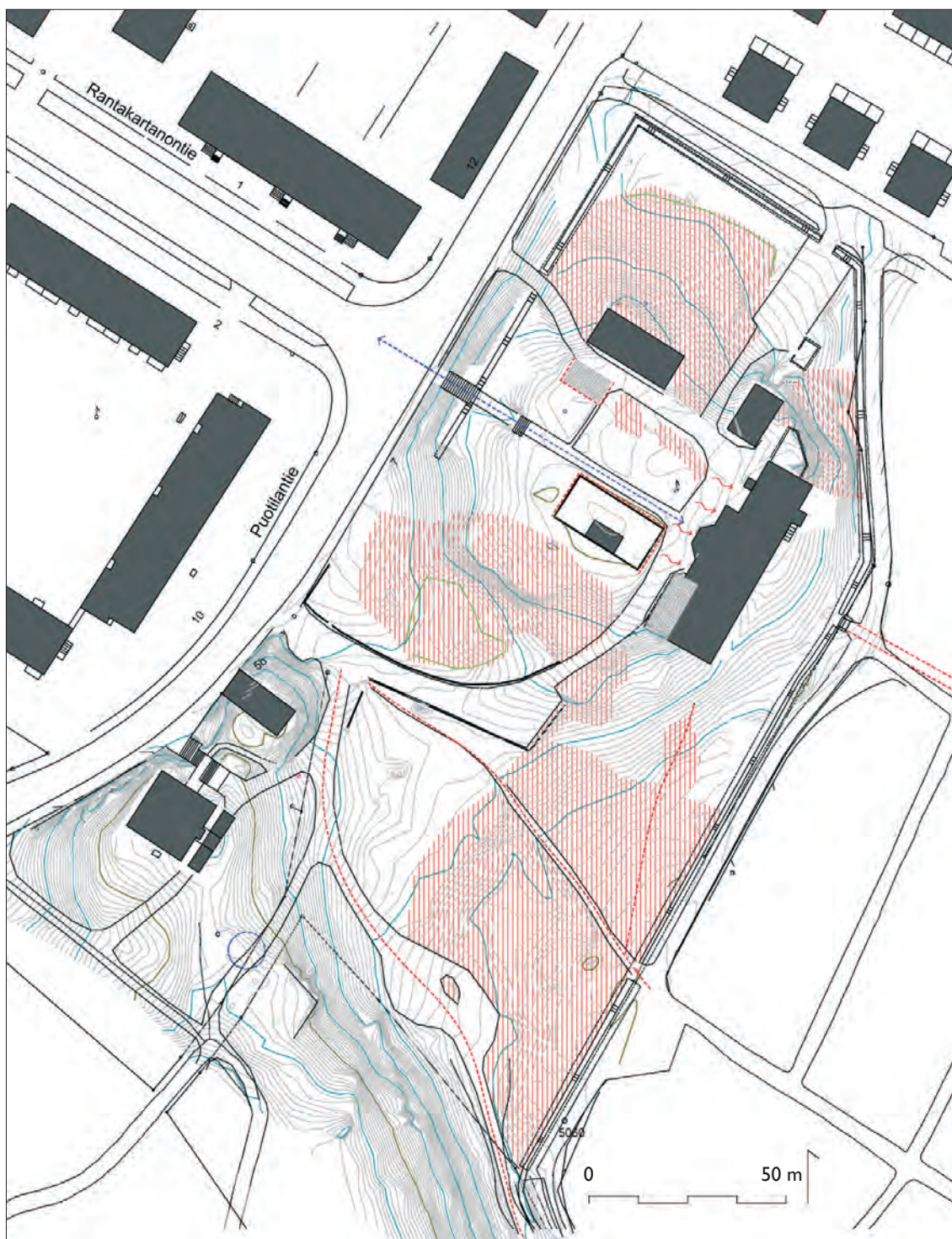
KARTANOALUEEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Kartanon ympäristö ravintoloihin, kappeleihin ja laajoihin piha-alueisiin tarjoaa mahdollisuuden järjestää erilaisia juhlia ja tapahtumia kuten häitä ja syntymäpäiviä. Samalla ihmisillä on mahdollisuus tutustua vanhaan kartanomiljööseen. Kartanoympäristö kulttuurikasveineen on myös yksi Vartiokylänlahtea kiertävän luontopolun kohteista. Kartano pihapiireineen on tärkeä viherverkoston osa.

Toimintojen sijoittuminen kartanon alueelle ei ole hallittua. Vanhaan miljööseen sopimattomat raken-

teet heikentävät maisemallisesti yhtenäistä ja historiallisesti arvokasta aluetta.

Itsestään syntyneet reitit ovat alueen historiallisen luonteen kannalta epämääräisiä. Pusikoituminen ja alueen ränsistymisen on osin sulkenut näkymiä lähelle ja yleisilme on kärsinyt. Päärakennuksessa on tiloja, jotka ovat toisarvoisessa käytössä, esimerkiksi kellarin hienot holvatut tilat voisivat toimia tunnelmallisena ravintolana.

Kartanomiljöön ränsistyneet alueet on merkitty kaavioon punaisella. MA-arkkitehdit 2006.

OSA-ALUEET

Alue on jaettavissa seitsemään eri osa-alueeseen luonteensa ja sijaintinsa perusteella. Jokaisen osa-alueen nykytilaa on ensin kuvailtu lyhyesti ja sen jälkeen on esitetty kunkin osa-alueen kehittämis ehdotuksia.

Kartanomiljöön osa-alueet. MA-arkkitehdit 2006.

Alueen kehittämisehdotuksia. MA-arkkitehdit 2006.

ETUPIHA

Akseli Rantakartanontietä pitkin kartanolle on säilynyt. Etupiha rajautuu hienosti pohjoisreunaltaan sivurakennukseen ja varastoon. Eteläpuolelta on purettu sivurakennus, joten rajautuminen tältä sivustalta on häilyvämpi. Luoteessa etupiha rajautuu uusittuun kiivaataan. Joitakin komeita vaahteroita, jalavia ja vanhoja lehmuksia on säilynyt. Pensasistutukset ovat ränsistyneet. Etupihalla on sijainnut ajoympyrä. Nykyisin osittain sen paikalla on päärakennuksessa toimivan ravintolan terassi tarjoilukatoksineen. Terassin materiaalina on käytetty kestopuuta. Toinen terassi, joka sijaitsee päärakennuksen julkisivussa kiinni, on betonilaattapäällysteinen. Myös Pehtoorin talon edessä on betonilaattapinnoitteinen tasanne. Pihan tasauksen nousemisen takia maa viettää etupihalla päärakennukseen päin.

Kehittämisehdotuksia:

- Etupihan arvokkuuden palauttamiseksi ylimääräiset toiminnot olisi poistettava ja pihaa selkiytettävä.
- Kartanoympäristölle vieraat materiaalit, kuten betoni ja laudoitus, tulisi poistaa.
- Ravintolan terassien sijoittamista kartanorakennuksen lounaispäätyyn tulee harkita. Uuden terassin materiaaliksi sopisi esim. singeli ja terassointiin kylmäkivimuurimainen ratkaisu.
- Ajoympyrän palauttaminen kohentaisi ympäristön arvokkuutta. Sen sisälle voitaisiin sijoittaa istutuksia vanhojen valokuvien mukaan.
- Maanpinnan nousun takia vesi laskee rakennukseen päin. Jotta vesi ei vahingoittaisi rakennusta, vedet on johdettava rakennuksesta pois päin. Ajoympyrän palauttamisen yhteydessä maanpinnan kallistaminen oikeaan suuntaan olisi mahdollista.
- Pehtoorin talon edustan laatoitusalue poistetaan.

Luonnos nurmiympyrän palauttamisesta etupihalle. Samalla rakennusta ympäröivä maanpinta kallistetaan kosteusvaurioiden välttämiseksi pois rakennuksesta ja perustusta otetaan enemmän esille. MA-arkkitehdit 2006.

POHJOISOSA

Pehtoorin rakennuksen takana sijaitseva pohjoisrinne on pahoin umpeenkasvanutta. Joukosta löytyy mm. vaahteroita ja lehmuksia. Tälle osa-alueelle sijoittuu myös pysäköintialue ja ravintolan jäteaitaus. Myös jäteaitauksen ja kartanon välinen alue on umpeenkasvanut.

Kehittämisehdotuksia:

- Pohjoinen rinne voi säilyä puustoisena, mutta sitä tulee harventaa. Lehtipuista lehmuksia ja vaahteroita tulee suosia. Huonokuntoiset puut tulee poistaa ja pensaikkoa harventaa.

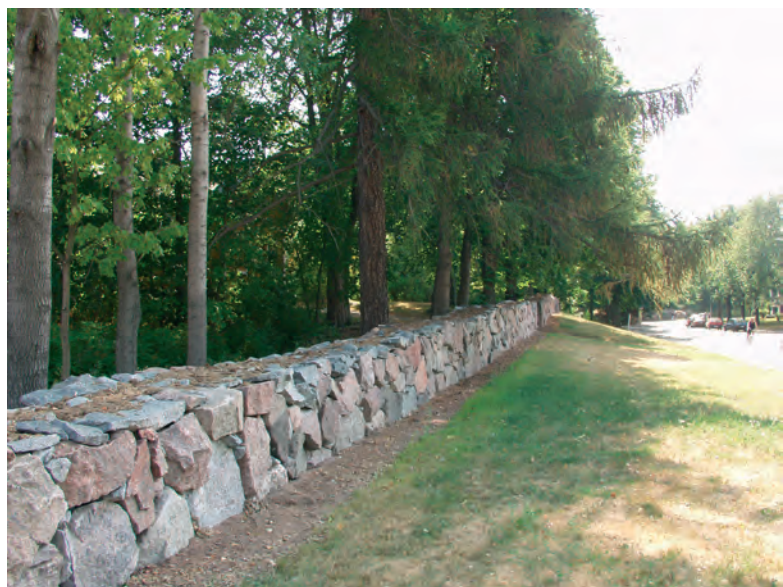
Pohjoisrinne on pahasti umpeenkasvanut. RN 2006.

PUOTILANTIEN VARSII

Tien vierusta jää Puotilantien ja kylmäkivimuurien väliin. Aluetta on hoidettu avoimena matalaksi leikatuna nurmialueena. Puotilantieltä johtaa portaat etupihalle. Tien vieressä kasvaa muutamia suurikokoisia lehtipuita.

Kehittämisehdotuksia:

- Tien varteen jäävän alueen hoito säilytetään suurilta osin ennallaan.
- Kylmäkivimuuria voitaisiin jatkaa sisääntulon kohdalta pidemmälle etelään aina seuraavalle sisäänkäynnille asti. Muuri voisi kulkea kuten vanha kartta v. 1926 osoittaa. Myös Puotilan asemakaavan muutoksessa v. 1999 esitetään muuri rakennettavaksi vanhaan paikkaansa.
- Muurin tekemä mutka mahdollistaisi tarvittavien lisäpysäköintipaikkojen sijoittamisen sen taakse. Näin pysäköintipaikat eivät sijoittuisi puiston keskeisimmille paikoille.

Tien vierustan nurmi pidetään hoidettuna. RN 2006.

TAKAPIHA

Takapiha rajautuu uusittuun kiviaitaan. Kiviaidan vieressä kasvaa lehmuksia ja jalavia sekä pensaikkoa. Kiviaidassa on vanhan portin pylväät.

Takapihaa on hoidettu avoimena, mutta sinne ei ole sijoitettu mitään toimintoja, vaikka kellarin ovia avautuu takapihan puolelle. Kartanon takapihan puoleinen kellari on tällä hetkellä varastona.

Nykyinen portin pielessä kasvava lehmus peittää näkymän kartanoon ja kartanolta meren suuntaan. Vanhasta valokuvasta, joka on otettu meren suunnasta, näkyy, että portin pielessä ei kasva puita. Hevoskastanjat kasvavat hieman kauempana, jolloin itse kartanorakennus hallitsee maisemaa.

Kehittämissuhteita:

- Takapihalle olisi mahdollista palauttaa vanhojen valokuvien mukaisia perenna- ja pensastutuksia ja niitä rajaavia käytäviä. Sivulla 18 näkyvässä 1950-luvulla otetussa valokuvassa näkyy takapihan käytävä, joka kulkee päärakennuksen suuntaisesti. Myös kellarin ovelta portille tulisi olla selkeä käytävä.
- Portin pielessä kasvava lehmus voitaisiin sen ikäännyttyä poistaa. Samalla voitaisiin istuttaa vanhan tilanteen mukaiset hevoskastanjat kummallekin puolelle porttia,

n. 13 metrin päähän portin keskikohdasta.

- Ravintolan terassi voitaisiin sijoittaa päärakennuksen lounaispäättyyn. Maan kaltevuuden takia terassointi tulisi tehdä useampaan tasoon kylmäkivimuureilla. Pinnotteena tulisi käyttää esim. kartanoympäristöön sopivaa singeliä. Mahdollinen terassin palvelupiste tulisi sijoittaa etäämmäksi päärakennuksesta.
- Hienot kellaritilat tulisi ottaa käyttöön. Paikka antaisi puitteet tunnelmalliselle ravintolalle.

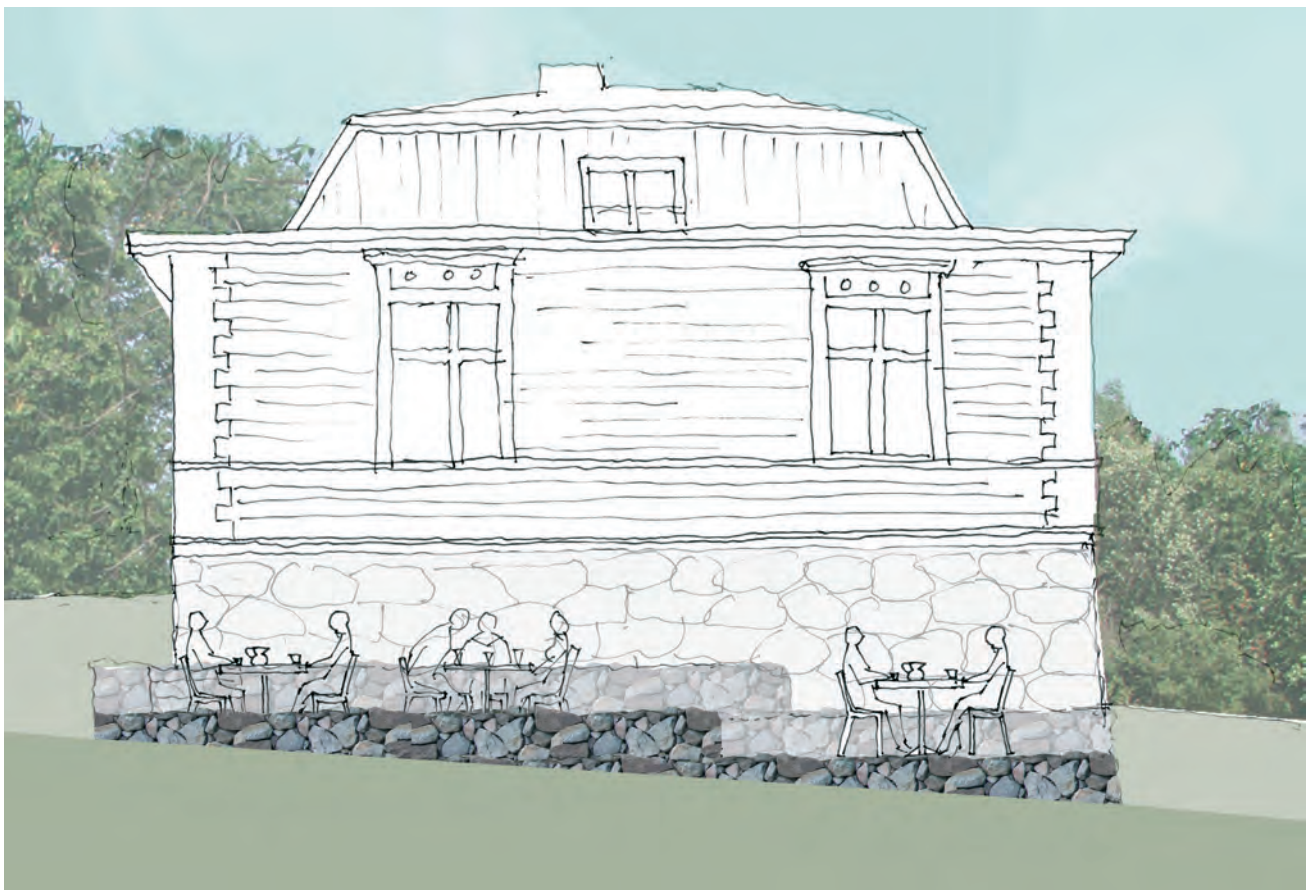
Portin pielen lehmus peittää näkymän päärakennukselle. RN 2006.

Päärakennuksen kellaritilojen muuttamisesta ravintolaksi tulisi harkita. MM 2006.

Takapihalle tulisi palauttaa käytäviä sekä perustaa perennaistutuksia. MA-arkkitehdit 2006.

*Luonnos ravintolan terrassin sijoittamisesta päärakennuksen päätyyn. Maan kaltevuuden takia terrassointi tulisi tehdä useam-
paan tasoon kylmäkivimuureilla. MA-arkkitehdit 2006.*

LOUNAISRINNE

Kartanonmäen lounaisrinne on pahasti umpeenkasvanut. Syreeni- ja ruusupensaat ovat vallanneet alueen. Ryteikön joukosta löytyy mm. hienoja jalavia ja vaahteroita.

Kehittämisehdotuksia:

- Rinne saa olla puustoinen, mutta sitä tulisi harventaa.
- Varsinkin huonokuntoiset puut tulee poistaa
- Syreeni- ja ruusupensastojen kokoa tulee hillitä. Pensaiden tulisi sijaita kulkutien varressa.

Rinne on pahoin umpeenkasvanut. RN 2006.

ENTINEN KEITTIÖPUUTARHAN ALUE

Kartanon entinen keittiöpuutarha sijaitsee päärakennuksen eteläpuolella matalimmalla ja tasaisimmalla alueella. Sen läpi risteilee useita polkuja, jotka johtavat uimarannalle ja palstaviljelyalueelle. Aluetta on osin hoidettu avoimena, mutta suurin osa on umpeenkasvanutta ryteikköä, jossa on paljon huonokuntoisia puita ja pensaita. Keittiöpuutarhan alue rajautuu etelässä rinteeseen, mikä rajaa laaksomaisen alueen selvästi.

Kehittämisehdotuksia:

- Tärkein tavoite tälle alueelle on näkymien avaaminen lahdelle. Suurimpia hyväkuntoisia puita säästetään. Pensaikot ja huonokuntoiset puut tulee poistaa.
- Laaksomaista aluetta voitaisiin hoitaa niittynä, jolla kasvaa väljästi jalopuita.
- Kevyenliikenteen reittejä tulisi selkiyttää. Alueen poikki palstaviljelyalueelle kulkevasta epämääräisestä polusta rakennetaan leveämpi väylä, jonka linjausta samalla tarkistetaan.
- Päärakennuksen takaa uuden terassin ohi tulisi rakentaa uusi yhteys. Kaikki uudet väylät tehdään kivituhkapintaisina.
- Pysäköintipaikka siirretään Puotilantien lähelle osoitettuun paikkaan. Nykyinen pysäköintipaikka muutetaan osaksi keittiöpuutarha-alueen niittyä.

Paikoitusalue ja itsetallautuneet polut heikentävät kartanopuiston ilmettä. RN 2006.

Umpeenkasvaminen on suurin ongelma entisellä keittiöpuutarhan alueella. RN 2006.

KAPPELIN YMPÄRISTÖ

Kappelin lähiympäristö on hyvin hoidettua. Siellä kasvaa mm. vanhoja tammia ja kookas vanha pihta.

Kehittämisehdotuksia:

- On huolehdittava, että kappelin lähiympäristö tukee sen toimintaa. Istutuksia tarkistetaan jonkin verran, sillä alueella on jonkin verran kappelin muutostyön ajankohdan muotikasveja.

Kappelin ympäristö on hyvin hoidettua. RN 2006.

VIEREINEN VIILJELPALSTA-ALUE

Tällä hetkellä akseli, joka alkaa kartanon portilta Vartiokylänlahdelle päin, ei ole aivan suorassa linjassa rakennuksen keskikohtaan nähden. Vanhat valokuvat ja kartta vuodelta 1926 osoittavat akselin kulkeneen suoraan.

Palstaviljelyalueen yli kartanon suuntaan katsottaessa kartanon pohjoispuolelle rakennetut rakennukset näkyvät selkeämmin kuin itse päärakennus. Akselin Vartiokylänlahden puoleinen pää on peittynyt koivikon taakse.

Kehittämisehdotuksia:

- Palstaviljelyalueen kunnostuksen yhteydessä palstat täsmennetään niin, että akseli on suorassa linjassa kartanoon nähden ja uudet väylät kartanon alueen läpi osuvat samaan kohtaan palstoituskäytävien kanssa.
- Akselin molemmin puolin pitäisi jättää parin metrin matkalta viljelemättä, jotta akseli näyttäisi selkeämältä.
- Palstaviljelyalue on ollut aikoinaan omenatarhana. Viljelyalueelle tulisi laatia suunnitelma omenatarhan palauttamiseksi siten, että puita voi sijoittaa kartanon päärakennuksen eteläpuoliselle alueelle. Suunnitelmassa pitäisi selkeästi osoittaa omanapuiden paikat ja antaa ohjeita puiden istuttamiseen. Omenapuit korostaisivat akselia. Koska omanapuiden istuttaminen palstaviljelyalueille ei ole yleensä sallittua, tulisi alueesta samalla uudenlaisen palstaviljelyalueen kokeilu-alue.
- Akselin päässä on aikoinaan ollut laituri uimakoppeineen. Koska vanha uimakoppi on täysin hävinnyt, sen palauttaminen ei ole perusteltua. Paikalle voisi suunnitella nykyaikaisen pukukopin. Suunnittelusta voitaisiin järjestää esim. arkkitehtiopiskelijoille suunnattu kilpailu.
- Kuusiainan istuttaminen vanhalle paikalleen palstaviljelyalueen reunaan estäisi kartanon viereen rakentuvien rakennusten näkymisen maisemassa.
- Koivikkoa tulisi harventaa akselin Vartiokylänlahden puoleisesta päästä, jotta näkymä lahdelle olisi avoin.

Akseli on siirtynyt hieman väärään kohtaan porttiin nähden. MM 2005.

Luonnos akselin siirtämisestä keskeisesti kartanorakennusta kohti. Lehmuksen portin pielestä voisi kaataa pois ja istuttaa tilalle hevonkastanjat, kuten vanhassa kuvassa s.23. MA-arkkitehdit 2006.

Akselin Vartiokylän lahden pää on umpeenkasvanut. RN 2006.

Juorumäen puistometsää voisi kehittää arboretum-tyyliseksi puistoksi. RN 2006.

JUORUMÄEN PUISTOMETSÄ

Puistometsä on pahoin ylikasvanut ja siellä on paljon tuulenskaatoja.

Kehittämisehdotuksia:

- Metsää tulisi kehittää arboretum-tyylisenä puistona.
- Metsään voisi istuttaa mm. pihtoja, saarnia, tammia, vaahteroita, metsälehmäksiä, erilaisia koivuja, douglas-kuusia ym. erillisen, laadittavan suunnitelman mukaan.
- Valaistusta pääreitille tulisi harkita.

Kartanon piha-alueella on tällä hetkellä kartanoympäristöön soveltumattomia rakenteita ja materiaaleja. RN 2006.

KALUSTEET JA VARUSTEET

Tällä hetkellä puistossa on vähän penkkejä. Matalat metalliaidat eivät ole enää suorassa. Penkit, roskakorit ja kyltit ovat kuluneen näköisiä.

Kehittämisehdotuksia:

- Kalusteissa ja varusteissa tulisi olla yhtenäinen, kartanoympäristöön sopiva ilme.
- Niitä tulisi sijoittaa siten, että ne eivät rikkoisi tärkeitä näkymiä.

Kartanon ympäristön kalusteet ja varusteet antavat rauhaton vaikutelman. RN 2006.

KAAVAN POHDINTAA

Puotilan kartanon ja ranta-alueen asemakaava ja asemakaavan muutos on vuodelta 1999. Kartanon pihapiiriin on annettu rakennusoikeutta huvi- ja viihdetarkoituksia palvelevien rakennusten sijoittamiseen. Rakennusala on kuitenkin sijoitettu hieman toisin maastossa edelleen havaittavissa olevan vanhan rakennuksen penkereen kanssa. Uudisrakennuksen suhde maiseman muotoon olisi parempi, jos se sijoitettaisiin vanhan rakennuksen paikalle.

Jos alueelle rakennetaan uusi rakennus, sen lähiympäristöön tulisi kiinnittää huomiota. Sisäänkäynti tulee olla etupihan puolelta, jotta yhtenäinen pihapiirijärjestys säilyisi.

Muurin uudelleen rakentaminen kaavan osoittamalla tavalla on kartanoympäristön kannalta tärkeää. Pysäköintipaikat voidaan sijoittaa muurin viereen näkösuojaan. Ohjeellisen pysäköintipaikan rakentaminen kaavan osoittamalle paikalle, VP-alueelle, heikentää maiseman arvoja ja näkymiä.

Uimarannalle (VV-alueelle) on varattu alue huoltorakennukselle. Sen sijoittamisessa pitää ottaa huomioon päärakennukselta avautuvat näkymät merelle.

Puotilan kartanon ja ranta-alueen asemakaava ja asemakaavan muutos.
Kaupunkisuunnitteluvirasto 1999.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I. PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kaupungin arkisto, Helsinki. (HKA).

Helsingin kaupunginmuseon lehtileikekokoelma.

001141 Esikaupunkikuvia: Vartiokylällä tuhatvuotiset perinteet. Helsingin Sanomat, 10.6.1949, no. 136, s.4.

33939 Vanhasta uutta kaupungin liitosalueen maatioilla. Ilta-Sanomat, 11.3.1950, no. 50, s.8.

030798 Puotinkylän viljamakasiini- Viaporin amiraalin pakopaikka. Ilta-Sanomat, 2.1.1958, no. 1, s.7.

096102 "Koira haudattuna" muistomerkin alle. Ilta-Sanomat, 29.9.1958, no. 224.

34500 Moderni asuntoalue Puotinkylän vanhan kartanon maille. Helsingin Sanomat, 17.5.1959, no. 131, s. 18.

36291 Puotilan makasiinin kulttuurihistoriaa. Helsingin sanomat, 10.1.1960, no.8, s. 7.

37074 Viljamakasiini on rakennettu Viaporin antautumisen jälkeen. Suomen Sosialidemokraatti, 30.4.1960, no.117, s. 10.

096734 Puotilan kartanon viljamakasiini tarua ja totta. Helsinki-Lehti, 10.1.1961, no. 2.

40265 Puotilan vanhan kartanoalueen ja ympäristön alennustila huomion kohteena. Helsinki-Lehti, 8.9.1961, no.24, s.1.

41247 Puotinkylän kartano sopiva museo- ja yhdistystarkoituksiin. Helsingin Sanomat, 5.1.1962, no. 4, s. 4.

45933 Puotilan kartanon käyttö kiinnostaa puotilalaisia. Helsingin Sanomat, 7.6.1963, no. 152, s. 7.

51155 Topelius-museo ja nuorisotilat Puotinkylän kartanon rakennuksiin. Helsinki-Lehti, 28.8.1964, no. 33, s. 4.

097235 Puotinkylän kartanosta peruskorjaussuunnitelma. Uusi Suomi, 28.8.1964, no. 232.

097231 Saako arvokas kartano rappeutua vuokrakasarmina? Ilta-Sanomat, 27.8.1964, no. 197.

51155 Puotinkylän kartanossa tilat Topelius-museolle. Helsingin Sanomat, 28.8.1964, no. 232, s. 5.

67372 Rappeutuminen uhkaa Puotinkylän kartanoa. Helsinki-Lehti, 7.4.1967, no. 11, s. 4.

74770 Puotilan kartanon rakennukset puretaan. Kansan Uutiset, 24.1.1968, no. 22, s.2.

078343 Alkoholistasuntolaa ei haluta Puotilaan. Helsingin Sanomat, 14.6.1968, no 158, s. 15.

078845 Suoja-Pirtti har grepp om Botby gård? Hufvudstadsbladet, 17.7.1968, no. 190, s. 5.

078865 Alkoholistit ja Puotila. Helsingin Sanomat, 19.7.1968, no. 192, s. 17.

078915 Suoja-Pirtti ei saa Puotilan kartanoa. Kansan Uutiset, 24.7.1968, no. 197, s. 3.

083200 Puotilan kartanon purkamiskanta voitti 6-2 kiinteistölautakunnassa. Helsinki-Lehti, no. 13, 29.3.1969.

083158 Puotilan kartanon purkamista ehdotetaan. Uusi suomi, 26.3.1968, no. 83, s. 7.

08307 Rivningshotade Botby gård räddas av restaurangsbolag. Hufvudstadsbladet, no.243 (1970), s. 17.

Helsingin kiinteistökartta vuodelta 1948.

Karta över Botby gård, 1905. Bf M VI.

Karta öfver alla egor till Botby villasamhälle skattelägenhet rn:o 2/181 i Botby av Helsing kommun och Ny-lands län, 1926. E. Tukmila, jäljennös vuonna 1937. L.162.

Kiinteistöviraston kaupunkimittausosasto. (KV)

Helsingin seurakuntien Puodinkylän hautausmaa-alueen kartta, 1926. Nikolai Niklander. Bf H3/V.

Helsingin varuskuntakartta vuodelta 1935.

Karta över Botbygård, 1919. J. Roosgrén, A. Ekström. Bf H3/V.

Karta över lägenheterna Botby skog rn:o 2/287, 1927. H.Wikberg, jäljennös v.-. L.162.

Opaskartat.

Kaupunginmuseon kuva-arkisto, Helsinki. (HKM).

Puotinkylä, useita kymmeniä kuvia Puotilan kartanosta. Runsaasti kartanon sisäkuvia 1960-luvulta ja sen jälk.

Maanmittauslaitoksen ilmakeku-arkisto. Helsinki. (MMIA).

Ilmakeku vuodelta 1956.

Museoviraston historiallinen kuva-arkisto, Helsinki. (MVKA).

Henkilökuvia: Lindroos, Lindroos-Mechelin.

Kartanosarja: Puotila-Botby

Vantaan kaupungin arkisto, Vantaa. (VKA).

Helsingin mlk. Taksik III 10:1.

Eb 6: Henkikirjanote I Puodinkylä Vestersundom, 1933.

Helsingin mlk. Taksik III 10:1.

B: luetteloita, 1890, 1891, 1893, 1894, 1901-02, 1904, 1924-30.

II. PAINETUT LÄHTEET/ KIRJALLISUUS

ALANEN, T. & KEPSU, S. , 1989. Kuninkaankartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Tampere.

FRENCKELL, ESTER-MARGARET von, 1943. Offentliga nöjen och privata i helsingfors I, 1812-1827. Helsingfors.

BLOMSTEDT, KAARLO et al., 1927. Kansallinen elämäkerrasto. I osa. WSOY, Porvoo.

HELSINGIN KAUPUNGIN HISTORIA, 1950, osa II. Helsinki.

HOUGBERG, K.J., 1895. Finlands apotekare. Biografiska uppgifter samlade och utgifna av K.J. Hougberg. Tidnings & Tryckerieaktiebolags tryckeri. Helsingfors.

JUTIKKALA, EINO; NIKANDER, GABRIEL, 1939. Suomen kartanot ja suurtilat I. Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino. Helsinki.

KERTOMUS HELSINGIN KAUPUNGIN KUNNALLISHALLINNOSTA, Helsingin kaupungin tilastotoimiston julkaisu, vuodet 1907-1958.

KERTOMUS HELSINGIN KAUPUNGIN KUNNALLISHALLINNOSTA, 1953. Kiinteistöhakemisto 1875-1930. Helsingin kaupungin tilastotoimiston julkaisu. Tilgmannin kirjapaino. Helsinki.

KORPINEN, LAURI, 1981. Käsikirjoitus Helsingin pitäjän historiaksi 1550-1865. Vantaa.

KUISMA, MARKKU, 1990. Helsingin pitäjän historia II. Vanhan Helsingin synnystä isoonvihaan. Vantaa.

KUISMA, MARKKU, 1991. Helsingin pitäjän historia III. Isostavihasta maalaiskunnan syntyyn. Vantaa.

LITZEN, AULIKKI; VUORI, JUKKA, 1997. Helsingin maalaiskunnan historia 1865-1945. Vantaan kaupungin juuret. Vantaa.

LÖNNQUIST, BO, 1995. Gamla gårdar i Helsingforstrakten, s. 79-83. Schildts.

PERÄLÄ, TAUNO, 1965. Helsingin maalaiskunnan historia (I) 1865-1945. Helsingin maalaiskunta.

RANCKEN, A.W., 1937. Helsingfors, stad och landsbygd, s.62-65. Söderström & C:O förlagsaktiebolag, Helsingfors.

Tekijä(t) Julia Donner ja MA-arkkitehdit	
Julkaisun yhdyshenkilö rakennusvirastossa Raija Holopainen	
Nimeke Puotilan kartano Historiallinen selvitys ja puiston kehittämistavoitteet	Mistä julkaisua saa (henkilö ja huone) Raija Holopainen
Sarjan nimeke Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2007:15/ Katu- ja puisto-osasto	
Sarjanumero 2007:15	Julkaisuaika 2008
Sivuja 46 s.	Liitteitä
ISBN 978-952-223-009-6	ISSN 1238-9579
Kieli koko teos Suomi	Yhteenvedo
Tiivistelmä Puotilan kartanoympäristö on maisemallisesti eheä ja seudullisesti merkittävä kulttuuriympäristökokonaisuus. Kartanon rakennukset ja lähimiljö on asemakaavassa suojeltu. Vuosien varrella kartano on ollut hyvin vaihtelevassa käytössä, ja sen lähiympäristö on rapistunut. Työn ensimmäinen osa koostuu historiallisesta selvityksestä. Kartanon kukoistuskausi oli 1700-luvun lopusta 1800-luvun puoliväliin. Puotilan kartano edusti tyypillistä suurehkoa maanviljelystilaa Helsingin pitäjässä. Kartanoon on kuulunut keittiöpuutarha 1700-luvun lopulta lähtien ja englantilaisvaikutteinen, metsäinen maisemapuisto 1800-luvun puolivälistä saakka. Kartanon puisto ja puutarha edustavat 1800-luvun alun ja puolenvälin ihanteita. Työn toisessa osassa esitetyt hoidon ja rakentamisen kehittämistavoitteet toimivat pohjana myöhemmin laadittavalle alueen yleissuunnitelmalle. Miljöötä on tarkasteltu kokonaisuutena, joka ulottuu pihapiiristä 1960-luvulla kappeliksi muutetun viljamakasiinin ympäristöön, Juorumäen puistometsään, viljelypalsta-alueelle ja Vartiokylän lahden rantaan asti. Nykytilan heikkouksina voidaan pitää umpeenkasvua, näkymien sulkeutumista ja yleisilmeen ränsistymistä. Kartanomiljö on kuitenkin kehitettävissä asuinalueensa keskeiseksi puistoksi, jossa historiallista ympäristöä vaalitaan.	
Avainsanat Puotila, kartanopuisto	
UDK	

